

LO ROMERIO UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETAS
SĖS FILOSOFIJOS KATEDRA

LIUDA BALTRUŠAITYTĖ
Vežimo teisės studijų programa

TEISĖS PRINCIPŲ TAIKYMAS LIETUVOS TEISMŲ PRAKTIKOJE

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas
Doc. dr.
Ernestas Spruogis

Vilnius, 2009

TURINYS

vadas	3
1. TEIS S PRINCIP SAMPRATA, R TMS	5
1.1. Teis s princip samprata	5
1.2. Teis s princip klasifikavimas bei j r -ys	8
1.3. Teis s princip reik-m , funkcijos ir taikymas	15
1.4. Teis s princip atribojimas nuo teis s norm	20
2. KONSTITUCINI TEIS S PRINCIP VIETA TEIS S SISTEMOJE	23
2.1. Konstitucinio Teismo nutarimai kaip i-orin teis s i-rai-kos forma	23
2.2. Konstitucini princip taikymo svarba	26
3. BENDR J TEIS S PRINCIP TAIKYMAS LIETUVOS TEISM PRAKTIKOJE. 29	
3.1. Principo šTeis teising teism ō taikymas	29
3.2. šTeisin s valstyb s ō principo taikymas	34
3.3. ōAsmen lygiateisi-kumo ō principo taikymas	45
I-vados	50
Literat ros s ra-as	52
Santrauka	61
Summary	62

IVADAS

Teisės principai – tai pagrindiniai nuostatai, arba vadovaujantys pradai. Teisės principai parodo tam tikrą visuomeninią santykių dėsningumą, esminius bruožus ir vystymosi tendencijas. Tačiau žmonės labai variai supranta egzistuojančius dėsningumus ir subjektyviai išreiškia savo požiūrius.

Suvokiant teisės principus reikėtų visuomeninią santykių reguliavimui, atskiruose teisės aktuose buvo tvirtinta nuostata, jog jeigu tam tikri visuomeniniai santykiai nėra sureguliuoti konkrečiomis teisės normomis ir jiems negalima pritaikyti konkrečių teisės normos, tai sprendžiant kilusias ginčas taikomi atitinkami principai, – kryptis yra būdinga ir Lietuvos teismų praktikai.

Aikinant teisės principus yra sukonkretinamos privalomo ar leidžiamo elgesio ribos, kurias būna pamatinis socialinis santykių reguliavimo kryptis. Remiantis šiais orientyrais yra patvirtinamos ar paneigiamos abiejose dalyse teisės principus konkretinančios teisės normos turinio, t. y. kvestionuojamas norminis teisinis reguliavimas ir keliamas klausimas, ar teisės norma, detalizuojanti kurio nors teisės principo nuostatas teisinio reguliavimo kryptis, atitinka principuose išreikštas pamatines vertybes.

Atsižvelgiant tai, jog teisė susideda iš trijų dalių: teisinis sistemos, teisės normos ir teisinis santykių, teisės principai taip pat gali reikšti vienu iš šių būdų.

Paminėtina ir tai, jog principai gali būti klasifikuojami variai, pavyzdžiui, pagal taikymo apimtį – bendrieji principai-kurie būdingi visai teisei, tarpkiniai – būdingi kelioms teisės šakoms ir –kiniai- būdingi vienai teisės šakai.

Tyrimo baigiamojo darbo tema – šis teisės principų taikymas Lietuvos teismų praktikoje. Pagrindinis dėmesys šiame darbe bus skiriamas bendrąjį teisės principų taikymui Lietuvos teismų praktikoje. Pagrindiniai teisės principai būna tvirtinti pagrindiniame aukščiausi teisinis gali turinčiame akte – Konstitucijoje. Šie principai, jie esmė atskleidžiama per teismų sprendimus. Teisės principai yra taikomi sistemai, plečiamai juos aikinant, nes jie darni sistema užtikrina vieningą Konstitucijos taikymą. Todėl didžiausias dėmesys šiame baigiamajame darbe bus skiriamas bendriesiems teisės principams, tvirtintiems Konstitucijoje.

Problemos aktualumas – ši tema aktuali tuo, kad šiai temai nagrinėti teisės literaturoje nėra skiriama pakankamai dėmesio. Daugiausia teisės principai ir jų taikymas nagrinėti konstituciniame teisės aspektu. Šis teisės principų taikymas Lietuvos teismų praktikoje – tai ne tik aktuali tema, bet tai ir gana nauja tyrinėjimo sritis, kur bus bandoma apšviesti, kaip dažnai teismai priimdami sprendimus taiko teisės principus ir su kokiomis problemomis susiduria teismai juos taikdami.

Tyrimo objektas – bendrąjį teisės principų vaidmuo teismų praktikoje.

teism praktika, mokslin literat ra, atskleidffiantys teis s
Bendr j teis s princip taikymas Lietuvos teism praktikoje pasirei- kia tuo, kad
teis s principus teismai taiko ai-kindami teis , atskleisdami jos esm . Bendr j teis s princip ,
tvirtint Konstitucijoje taikymas padeda kurti, ai-kinti teis , formuoti viening teism praktik ų.

Darbo tikslas - i-analizuoti teism praktik taikant teis s principus, j vaidmen , taikymo
pagrindus bei prielaidas.

Baigiamojo darbo **uždaviniai**:

1. I-analizuoti teis s princip s vok ;
2. Apflvelgti bendr j teis s princip taikymo ypatumus;
3. I-analizuoti teis s princip vaidmen teism praktikoje, atliekant teism praktikos analiz .

Tyrimo metodai

Atsiffvelgiant darbo problematik ir jame keliamus ufdavinius, bei siekiant visapusi-kai
i-nagrin ti tyrimo dalyk , -iame darbe taikomi teoriniai (lyginamasis, sisteminis, loginis) bei empiriniai
(dokument analiz s) tyrimo metodai. Taikant lyginam j metod lyginami Lietuvos bei ufsienio
valstybi autori skirtingos mokslin s koncepcijos. Teisiniai dokumentai analizuojami ir
interpretuojami naudojant login , sistemin ir dokument analiz s metodus.

Taikant empirin dokument analiz s metod analizuoti Lietuvos Respublikos Konstitucinio
Teismo nutarimai, Lietuvos Respublikos Auk-iausiojo Teismo, Lietuvos Respublikos Vyriausiojo
Administracinio Teismo dokumentai.

Loginio metodo b du formuluojamos bei pateikiamos i-vados.

Baigiamojo darbo struktūra

Magistro baigiam j darb sudaro: vadas, trys dalys ir i-vados. Kiekviena darbo dalis
suskirstyta skyrius pagal nagrin jam klausim pob d . Darbo pabaigoje pridedama santrauka lietuvi
ir angl kalbomis bei pateikiamas literat ros s ra-as.

1.1. Teisės principų samprata

Tybo baigiamojo darbo tema ó šteis s princip taikymas Lietuvos teism praktikoje. Tod l darbo pradffioje yra tikslinga ir b tina i-analizuoti teis s princip s vok . Reikia pasteb ti, kad teisin je literat roje pateikiama gan siaura ir pana-iai apibr fliama šteis s princip ō s voka. Daugiau d mesio skiriama konkretizuojant teis s principus.

Lietuvos teisin je literat roje teis s princip s vok bei j klasifikacij nagrin ja tik keletas autori , tai b t tokie autoriai kaip: A.Vai-vila, E.K ris, K.Jankauskas, A.Andriu-kevi ius. Tod l norint pilnai atskleisti baigiamojo darbo tem , b tina remtis ufsienio autori darbais. Nemaflai -ia tema darb yra para- rus autoriai, tokie kaip M.N.Mar enko, E.B.Skurko, N.I. Matuzova, S.S.Alekseev, R.Z. Lif-ic ir kiti. Teis s princip s voka bei r -ys nagrin jamos ne tik rus mokslin je literat roje, bet ir kit ufsienio -ali autori darbuose. Tai b t M.D.Bayles, Toube Muniz, Robert Alexy, H.Avila.

Tyboje darbo dalyje bus apffvelgtos -i autori mintys bei teiginiai, j pateikiamos sampratos apie teis s principus.

Dabartin s lietuvi kalbos flodyne nurodoma, kad šprincipas (lot.) - pradass, pagrindass, vadovaujanti id ja¹.

Mokslin je jurisprudencijoje nurodoma, kad šteis s principai ó tai pagrindin s vadovujan ios id jos bei nuostatos. Teis s principai atskleidffia teis s d sningumus, jos prigimt ir socialin paskirt .²

Teis s principai nurodo, kokio pob dffio tur t b ti kuriamos teis s normos, sprendffia konkrete teisin byla, kad kiekvienu teisinio reguliavimo atveju b t gyvendinami teis s sampratos formuluojami tikslai.

Teisinio normatyvizmo poffli riu teis s principai nepriklauso teis s s vokai, nes teise laikomos tik teis s aktuose suformuluotos normos.

Tuo tarpu nepozityvistin teis s samprata suteikia principams praktin reguliavimo reik-m ó leidffia jais remtis ufpildant teisinio reguliavimo spragas, taip pat ai-kinant konkre ias teis s normas, j tarpusavio atitikimo poffli riu. Remdamiesi teis s principais, teismai kuria precedent teis .

Teisinio normatyvizmo poffli riu teis s principai nepriklauso teis s s vokai, nes teise laikomos tik teis s aktuose suformuluotos normos. Tuo tarpu nepozityvistin teis s samprata suteikia

¹ Dabartin s lietuvi kalbos flodynas/Lietuvi kalbos institutas. Redaktori kolegija: S.Keinys ir kt.Vilnius: Mokslo ir enciklopedij leidybos institutas, 2000.

² Vai-vila A. Teis s teorija.-Vilnius: Justitia, 2000. p.123.

Normos, j tarpusavio atitikimo poŝli riu. K-m ó leidŝlia jais rentis uŝpildant teisinio reguliavimo spragas, normas, j tarpusavio atitikimo poŝli riu. Teis s principas yra ne tik id ja, bet ir teis s norma. Prof. E.K ris akcentuoja, kad óteis s principai yra teis s ir jos sistemos pamatin s nuostatos, kuriomis grindŝliamas visas teisinis reglamentavimas, visi teisiniai sprendimaió.³

Teis s princip i-skirtinum parb ŝlia ir V.Mikel nas. Jis teigia, kad ŝteis s principai yra teis s sistemos pamatas, teis s norm hierarchijos vir- n ó.⁴

Remiantis -ia bendr ja principo samprata, galima daryti i- vad , kad teis s principai ó tai svarbiausi teis s esm s konkretinimo, rei-kimosi b dai, arba pagrindin s teisin s id jos, vertybin s orientacijos. Tai bene labiausiai paplit s teis s princip s vokos apibreŝimas. Reikia pasteb ti, kad dauguma autori pana-iai apibr ŝlia teis s principus.

Vienas ŝlymiausi teis s teoretik H.L.A.Hartas nurodo, kad ŝteis s principai yra ne konkre ios elgesio taisykl s, o plat s, bendrojo pob dŝlio, nekonkretizuoti elgesio standartaió.⁵

A.Andriu-kevi ius teis s principus apib dina kaip ŝvadovaujantius pradus, id jas, i-rei-kian ias teis s, kaip specifin s socialini santyki reguliuotojos, esm ó.⁶

K.Jankauskas teigia, kad ŝteis s principai ai-kintini kaip teis s ir visos teisin s sistemos pamatin s nuostatos, kuriomis turi b ti grindŝliami kiti teisiniai rei-kiniaió.⁷

Rus mokslin je literat roje teis s principai taip pat apibr ŝliami pana-iai. M.N.Mar enko nurodo, kad ŝ teis s principai ó tai fundametin s id jos, vadovaujantys prada, kurie susiformuoja remiantis moksline ir praktine patirtimió. Ji teigia, kad tai ŝsvarbiausia teisin s ideologijos a-isó.⁸

Kitas rus autorius, E.B. Skurko teigia, kad ŝteis s principai ó tai apibendrintos id jos, kurios uŝtikrina vienod ir sisteming teis s veikim ó.⁹ Jis pastebi, kad analizuojant teis s princip s vok i-siskiria dvi pozicijos. Viena pozicija teigia, kad ŝteis s principai turi gauti normatyvin pob d ir turi b ti tvirtinti teis s normoseó. Kita pozicija, kad ŝteis s principai kaip statymo dvasia ir neb tinai turi b ti i-reik-ti teis s norminiuose aktuoseó.

Galima teigti, kad E.B. Skurko i-skiria 2 teis s princip tvirtinimo b dus:

1. Teis s principai ó normos - tai yra principai, kurie tvirtinti teis s normose.
2. I-vestiniai teis s principai - tai principai, kurie n ra tiesiogiai tvirtinti teis s normose.

³ K ris E. Konstitucini princip pl tojimas konstitucin je jurisprudencijoje. óVilnius 2002.

⁴ Mikel nas V., Mikel nien D. Teismo procesas: teis s ai-kinimo ir taikymo aspektai. V. Justitia. 1999. p. 226.

⁵ H.L.A. Hartas. Teis s samprata. Vilnius. Prada, 1997, p. 401.

⁶ Andriu-kevi ius A., Bak-evi ien R. ir kt. Nam advokatas.-Vilnius: V Teisin s informacijos centras, 2002, p. 866.

⁷ Jankauskas K. Teis s princip samprata ir jos tvirtinimas konstitucin je jurisprudencijoje. Daktaro disertacija. V. 2005. p.25.

⁸ M.N.Mar enko. Ob-eja teorija gosudarstva i prava.- Moskva: Norma, 2007. p.95.

⁹ E.B.Skurko. Principi prava: monografija.-M. 2008. p.7.

o š voka pateikiama vakar teis s tradicij autori darbuose. Joaquin R.-Toubes Muñiz straipsnyje š Teis s principai ir teis s teorija¹⁰. Teis s principai ir teis s normos, kurios reguliuoja fmoni elges o¹⁰. Teis s principai yra vertyb s, kurios yra i-reik-tos auk-tesniu lygiu, ir jas reikia saugoti.

Kitas autorius, Robert Alexy, atstovaujantis angl teis s mokyklai, teigia, kad šteis s principai o tai normos, nurodan ios krypt , teisin s problemos sprendimo b d o.¹¹

Dar vienas angl teis s mokyklos atstovas J.P. du Plessis, teigia, kad šanalizuojant teis s principo s vok , vis pirma reikia i-analizuoti i- ko kilo teis s principas. Jis nurodo, kad šteis s principo atsiradim s lygojo rom n teis . Anot jo, teis s principai vyst si keliais etapais: i- pradfi tai buvo kaip taisykl , nurodanti problemos sprendimo b d .

V liau -i taisykl prad ta taikyti teisminio proceso metu. V liausiai -i taisykl buvo tvirtinta ra-ytiniuose -altiniuose, mokslinink darbuose. O jos praktinis pritaikymas virto teis s principu¹².

R.Dworkinas teis s principais laiko standartus, kuri reikia paisyti, nes tai yra teisingumo ar s fliningumo, ar kitokios moral s dimensijos reikalavimai¹³.

Ufsienio autori darbuose kalbama ne tik apie teis s princip samprata, bet ir analizuojamas teis s princip ir teis s norm santykis. TŲ problem nagrin ja tokie autoriai, kaip L.A.Hart, R.Dworkin, R.Alexy bei H.Avila. I- Lietuvos autori b t galima i-skirti K.Jankausk , E. K r . K.Jankauskas daktaro disertacijoje šTeis s princip samprata ir jos tvirtinimas konstitucin je jurisprudencijoje¹⁴ analizuoja teis s princip samprat , nagrin ja teis s principo ir teis s normos santyk¹⁴. E.K ris savo darbuose taip pat analizuoja konstitucini princip ir teis s norm santyk¹⁵. Apie bendr j teis s princip ir teis s norm santyk bus kalbama kitoje baigiamojo darbo dalyje, kur bus pla iau aptariamas -i autori pofli ris teis s princip ir teis s norm santyk .

Apflvelgus nemaflai vairi mokslinink min i , galima daryti i-vad , kad teis s principo s voka skirtingose teis s sistemose apibr fliama nevienodai. Kontinentin s teis s sistemoje teis s principai apibr fliami kaip vadovaujantys pradai, id jos, uftikrinantys vienod teis s veikim . Tiek lietuvi , tiek rus mokslin je literat roje, pripaflstama, kad šteis s principai o tai teis s sistemos elementai, uftikrinantys viening teis s taikym bei veikim o.

¹⁰ Joaquín R.-Toubes Muñiz. Legal Principles and Legal Theory. Ratio Juris. Volume 10, Issue 3, Date: September 1997, P. 270.

¹¹ Alexy R. On the Structure of Legal Principles. Ratio Juris.-Volume 13, Issue 3, Date: September 2000, Pages: 294.

¹² J.P.du Plessis. The creation of legal principle. <http://www.romanlegaltradition.org/contents/2008/RLT4-DUPLESSIS.PDF> Prisijungimo laikas: 2009-06-15.

¹³ Dworkin R. Rimtas pofli ris teises. Lietuvos ra-ytoj s jungos leidykla, 2004. p. 49.

¹⁴ Jankauskas K. Teis s princip samprata ir jos tvirtinimas konstitucin je jurisprudencijoje. Daktaro disertacija. V. 2005. p. 43.

¹⁵ K ris E. Koordinaciniai ir determinaciniai konstituciniai principai (1) //Jurisprudencija, 2002, t. 26(18); 30 o 55.

Principai pat pripafl stama, kad teis s principai - tai normos, nurodan ios teis s normas sprendimui. ia pagrindinis d mesys skiriamas teism sprendimams.

Taigi darytina i-vada, kad teis s principai yra vertybiniai orientyrai, siektini idealai, tvirtinti atitinkamos teis s normos ar suformuluoti teism praktikos ir teis s doktrinos, kurie yra teis s pl tros baz , rodantys teis s raidos kryptis.

Atsifvelgiant aptartas teis s princip s vokas, i-skirtini tokie princip poflymiai: Éprincipai yra ne konkre ios elgesio taisykl s, o plat s, bendro pob dflio, elgesio standartai;

Éteis s principai nurodo tam tikr siek , tiksl , vertyb ;

Éteis s principai yra vertybiniai orientyrai formuojant, pl tojant teis .

Taigi, teis s princip esm yra ta, kad juose atsispindi visuomen je nusistov jusios vertyb s, interesai, o j tinkamas taikymas ir ai-kinimas padeda siekti teis s tiksl .

1.2. Teisės principų klasifikavimas bei rūšys

Pagal tai, ar principai yra b dingi vienai ar kelioms teis s -akoms, skiriami bendrieji, -akiniai ir tarp-akiniai teis s principai. Reik t paflym ti, jog tiek ia pateikiamos, tiek kitos klasifikacijos yra s lygin s. Tame darbe didfliausiai d mesys bus skiriamas bendriesiems teis s principams, j taikymui teism praktikoje, kurie kartu yra ir konstituciniai principai.

Reik t pasteb ti, kad daugelis bendr j teis s princip yra tvirtinti ne tik nacionalin je valstyb s teis je, bet tarptautiniuose teis s aktuose. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 135 straipsnis nustato, jog ōLietuvos Respublika savo vykdomoje politikoje vadovaujasi visuotinai pripaflintais tarptautin s teis s principais ir normomis. Ratifikuot tarptautini sutar i principai ir normos, sutinkamai su Konstitucijos 137 straipsnio nuostatomis, yra sudedamoji Lietuvos Respublikos teisin s sistemos dalis¹⁶.

Pagal formulavimo pob d teis s principus galima padalinti dvi grupes: principus-id jas ir principus-normas. Principas norma i- pradfl formuojasi kaip teisin id ja, v liau -i paver iama statymo norma; i-teisin s doktrinos ji perkeliama galiojan ios pozityviosios teis s normos, kad b t sustiprintas jos sakmumas ir privalomumas.

¹⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucija.(su pakeitimais ir papildymais) //Valstyb s flnios. 1992, Nr. 31-953.

uoja flmoni s mon je, jie nepriklauso nuo statym leid jo, jie
bai-normos yra tiesiogiai i-leidfliami, jie tvirtinti teis s aktuose.
Pagal apimt teis s principai, konkretinantys teisi ir pareig vienov , skirstomi keturias
grupes:

- Teis s principai, konkretinantys bendruosius teisi ir pareig vienov s tikslus, –altinius ir gyvendinimo s lygas (bendrieji);
- Teis s principai, konkretinantys teisi ir pareig vienov keli teis s –ak lygmeniu;
- Teis s principai, konkretinantys teisi ir pareig vienov teis s –akos lygmeniu;
- Teis s principai, konkretinantys (gyvendinantys) teisi ir pareig vienov teis s institut lygmeniu.

Pagal tai, keliose teis s norm srityse yra paplit . teis s principai skirstomi: bendruosius, tarp–akinius ir –akinius.

1. Bendrieji teisės principai - apsprendflia esminius teis s pofflymius, ypatumus. Tai teis s principai, kurie b dingi visai teis s sistemai, visoms teis s –akoms. Bendrieji teis s principai skirti vairioms flmoni santyki sritims, o ne tik teisei. Tye principai turi tam tikr ideologin reik–m . Tikrosios teis s specifikos jie neatspindi. Teis s principus reikia i–vesti i–pa ios teis s: id j , norm ir santyki . Teis s principai yra teis s pagrindas, teis s esm be konkretumo, tai teis s skeletas. Teis s principai yra orientyrai formuojant teis .

Teis formuojasi nuo teis s id j iki norm , po to per teis s norm reguliavim iki visuomenin s praktikos.

Nuo teis s id j atsiradimo (id ja formuojasi kaip teis s principas) principas nukreipia teis s vystym si. Pvz., asmens nelie iamyb s id ja. Jos atsiradim s lygoja situacija, kuri buvo apskritai. J galima vertinti kaip teis s princip . Po to ji tapo teis s norma, tvirtinta konstitucijoje ir statymuose. Pvz., yra normos d l savavali–ko laisv s at mimo ufdraudimo, buto nelie iamyb s ir t.t.

Nuo id jos suformavimo prasideda teis . Ta iau principo formavimasis neapsiriboja id jos stadijoje. Tye id ja tvirtinta normose ir visuomeniniuose santykiuose.

Teis s teorijoje pripafl stami ir taikomi –ie bendrieji teis s principai¹⁷:

o **Istatymui visi lygūs.** I––io principo i–vedama teisi ir pareig vienov , kur postuluojama, kad kiekvienas asmuo yra teis s subjektas ir vis flmoni teis s vienodai branginamos;

o **Visų asmenų subjektinių teisių santykinumas,** i–rei–kiantis neatskiriam subjektini teisi priklausomyb nuo pareig vykdymo;

¹⁷ M.N.Mar enko. Ob– eja teorija gosudarstva i prava.- Moskva: Norma, 2007. p.98.

) **neleistinumas**;

ba saiko, **principas**, derinantis priešingus interesus, suteikiantis
taršiamai teisi ir pareig vienov s pavidal ;

o **Teisėtumo principas**. Jo tikslas ó uftikrinti teis s paliepm vykdy , gyvendinim . Tai reikalavimas, kad visi teis s subjektai savo veikloje tiksliai ir bes lygi–kai gyvendint teis s normas paliepmus. Teis tumas ó tai veikiantis statymas, arba gyvendinta teisin tvarka. Teis tumo principo poflymiai: a) teis tumo bendrumas (teisiniai paliepmai turi b ti vienodai suprantami, vykdomi ir taikomi visoje –alies teritorijoje); b) visuotinis statymo taikymo privalomumas (taikomas visiems teis s subjektams, taip pat auk–iausios valdffios institucijoms ir pareig nams ó leges sunt ligent latorem); c) statymo vir–enyb prie–kitus teis s aktus.

o **Įstatymas atgal negalioja** (lex retro non agit);

o **Niekas negali pasiteisinti įstatymo nežinojimu**. statymo neffinojimas neatleidffia nuo atsakomyb s. Jeigu statymas paskelbtas, pilie iai privalo su juo susipaffinti ir pagal j elgtis;

o **Niekas negali ginčyti padarinių veiksmo, kurį atliko pats savo naudai** ó nemo contra factum proprium venire potest (pareigojimas vykdyti pareigas, kuri b tinyb suk r naudojimas savo teis mis);

o **Iš neteisės neatsiranda teisė** ó ex injura non oritur jus (ta teis , kuria asmuo naudojasi nevykdydamas pareig , n ra teis);

o **Neleistinumas piktnaudžiauti teise** (naudotis teise ne pagal jos paskirt).

Ta iau pagrindiniais teis s principais laikytini –ie universalieji teis s principai: tai teisingumo, lygiateisi–kumo, s fliningumo, protingumo principai.

1. **Teisingumo principas** ó tai universalus bendrasis teis s principas, rei–kiantis moralin flmogaus nuostat ir kriterij , pagal kur vertinami visi asmens poelgiai. ¹⁸ Teisingumo principas tvirtintas daugelyje teis s akt , ta iau tiesiogiai tvirtinto –ios s vokos apibr flimo nerasime, nes –is principas yra vertinamasis kriterijus, tod l jo turinys kaskart tur t b ti vertintas atsiffvelgiant visas kitas aplinkybes. Tai reik–t , kad –io principo turinys ir s voka tur t b ti apibr fta remiantis teism praktika ir teis s doktrina. N ra abejoni , kad teisingumo principas yra –iuolaikin s teis s sistemos dalis. LR Konstitucijos preambul je teisingumas tvirtinamas kaip lietuvi tautos siekis. Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo nutarimuose konstatuojama, kad švienas pagrindini teis s, kaip socialinio gyvenimo reguliavimo priemon s, tiksl ó teisingumas. Jis vienas svarbiausi moralini vertybi ir teisin s valstyb s pagrind ¹⁹. Lietuvos Respublikos Konstitucinis teismas taip pat pabr flia,

¹⁸ Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. ó Vilnius. Justitia. 2001. p.75.

¹⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas 1995 m. gruodffio 22 d.:http://rkt.lt/doc_links/pagr.htm

ndintas uftikrinant tam tikr interes pusiausvyr , i–vengiant
nio gyvenimo nestabilumo, interes prie–prie–os. Teisingumo
negalima pasiekti pripafl stant tik vienos grup s arba vieno asmens interesus ir kartu neigiant kit
interesus²⁰.

Lietuvos Respublikos Auk–iausiasis Teismas konstatuoja, kad šteisingumas gali b ti
gyvendinamas tik uftikrinant interes pusiausvyr bei i–vengiant socialinio gyvenimo nestabilumo.
Teisingumo negalima pasiekti pripafl stant tik vieno asmens interesus ir neigiant kito asmens teis tus
interesus²¹.

2. **Lygiateisiškumo principas** ó tai dar vienas bendrasis teis s principas, uftikrinantis –ali
lygias teises dalyvauti procese. Tai rodo ir teism praktikos pavyzdffiai. Lietuvos Auk–iausiasis
Teismas vienoje i– savo nagrin t byl nurod , kad šLygiateisi–kumas nerei–kia, kad privalo b ti pa-
tenkintas kiekvienas teismui parei–tas ie–kinys. Ie–kinio patenkinimas ar nepatenkinimas priklauso
nuo ie–kinio teisinio ir faktinio pagr stumo. Lygiateisi–kumo principas b t pafleidffiamas tik tuo atve-
ju, jeigu teismas atmet ie–kin ne d l jo teisinio ar faktinio nepagr stumo, o d l kitoki , asmen diskri-
minuojan i , prieflas i , pavyzdffiu, motyvuodamas asmens lytimi, profesija, kalba, tautybe ir pan²².

Kitoje byloje Lietuvos Auk–iausiasis Teismas konstatavo, kad šrungimosi principas rei–kiasi
lygiateisi gin o –ali dvikovoje, kurios arbitras yra teismas. Kiekviena –alis privalo rodyti aplinkybes,
kuriomis ji remiasi kaip savo reikalavim ar atsikirtim pagrindu. Tai rei–kia, kad ie–kinio dalyk ir
pagrind bei rodin jimo dalyk nurodo –alys (ie–kinyje ó ie–kovas, atsiliepime ie–kin , prie–ie–kinyje
ó atsakovas). Kita vertus, ie–kinio dalyk ir ypa rodin jimo dalyk lemia teis s normose nurodytos
teisi–kai reik–mingos faktin s aplinkyb s²³.

3. **Protingumo principas** ó Protingumo principas yra bendrasis teis s principas, kuris reikalauja,
kad asmuo elgt si apdairiai, atidffiai, teisingai ir s fliningai.²⁴ Protingumas yra s fliningumas
objektyviuoju poffi riu, t.y. i–esm s rei–kia moralin imperatyv šelkis su kitais taip, kaip nor tum, kad
su tavimi elgt si^o. Protingas flmogus neleist padid ti jam padarytai flalai, objektyviuoju poffi riu toks
asmuo elgt si s fliningai, r pestingai, teisingai. Asmuo, kuris elgiasi neatidffiai, ner pestingai,
neapdairiai, nes fliningai, neteisingai, piktnaudffiauja savo teis mis ir t.t., elgiasi neprotingai, tod l jo

²⁰ Ten pat.

²¹ Lietuvos Respublikos Auk–iausiojo Teismo nutartis. 2002 m. sausio 21 d. civ.b. Nr.3k-3-146/2002:
<http://www.lit.litlex.lt/paie-ka/doc.asp>.

²² Lietuvos Respublikos Auk–iausiojo Teismo nutartis. 2000 m. vasario 21 d. civ.b. Nr. 3K-3-231/2000.
<http://www.lit.litlex.lt/paie-ka/doc.asp>.

²³ Lietuvos Respublikos Auk–iausiojo Teismo nutartis. 2006 m. gruodffio 29 d. civ b. Nr. 3K-3-683/2006:
<http://www.lit.litlex.lt/paie-ka/doc.asp>

²⁴ Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga// Vilnius. Justitia. 2001. p. 76.

Bendrieji teisės principai. Juos taikydamas teismas gyvendina savo pareigą kiekvienoje byloje²⁸. Minėti principai reikalauja, kad patys teismai veiktų teisingai, protingai ir – fliningai. Vadinas, tik visapusiškai, pilnutinai ir objektyviai ištyrus bylos aplinkybių viset, priimant teismo sprendimą, gali būti sprendžiamas klausimas dėl CK 1.5 str. taikymo.

Bendrieji teisės principai turi išskirtiną reikšmę – būdami bendrieji principai, jie yra ir teisės taikymo, ir teisės aiškinimo principai. Todėl teisėjai aiškindami teisę privalo jais vadovautis.

Būtinybė vadovautis bendraisiais teisės principais yra pabrėžta tiek LR Konstitucinis Teismas, tiek Lietuvos Aukščiausiasis Teismas. LR Konstitucinis Teismas 2006 m. sausio 16 d. nutarime pabrėžė teisės principų taikymo svarbą, nutarime akcentuota, kad šnagrįnant bylas turi būti paisoma teisingumo, sąfliningumo, protingumo, proporcingumo, teistumo principai, kitieji bendrieji teisės principai²⁹. 1998 m. išnagrįnatoje byloje Nr. 3K-183 LAT nurodė, kad šbet kuri teisės norma gali būti tinkamai išaiškinta ir pritaikyta tik tada, jeigu bus atsifflvelgta jos sisteminiūs ryšius su kitomis to paties statymo, atitinkamos teisės šakos ar teisės instituto normomis, taip pat jos santykiu su bendraisiais teisės principais³⁰.

LAT 2001 m. išnagrįnatoje civilinėje byloje Nr. 3K-3-519/2001 dar kartą pabrėžė būtinybę vadovautis bendraisiais teisės principais³¹. Byloje buvo nurodyta, kad šprincipai yra bendrosios nuostatos, kuriais reikia vadovautis aiškinant ir gyvendinant teisinių aktų detalias nuostatas arba kuriant praktinius kriterijus konkrečiam ginčui spręsti. Byloje buvo konstatuota, kad teisės aktais išiuometu nra sureguliuota, pagal kokias taisykles ar reikalavimus turi būti nustatoma naudojimosi flėmis sklypu tvarka, kuri sklypo dalis priskirtina savininkui ir kaip protingiau ir teisingiau tai padaryti. Tai reikiama, kad klausimas paliktas spręsti teismų praktikai, taikant statymo ar teisės analogiją.

Teismas pabrėžė, kad španašius santykius reguliuojančios normos nra, dėl šių santykių specifiškumo neflina ar jos gali būti. Jeigu statymas nenumato kriterijų, pagal kuriuos turi būti taikomos teisės normos ar sprendžiamas ginčas, tai išis klausimas turi būti sprendžiamas teismo pagal bendruosius kriterijus ó teisingumo, sąfliningumo ir protingumo principus.

²⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civ. byloje Nr. 3K-3-472/2003.

²⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas šD I Lietuvos Respublikos baudžiamomojo proceso kodekso 131 straipsnio 4 dalies (2001 m. rugsėjo 11 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, dėl Lietuvos Respublikos baudžiamomojo proceso kodekso 234 straipsnio 5 dalies (2003 m. balandflio 10 d., 2003 m. rugsėjo 16 d. redakcijos), 244 straipsnio 2 dalies (2003 m. balandflio 10 d., 2003 m. rugsėjo 16 d. redakcijos), 407 straipsnio (2003 m. birflelio 19 d. redakcija), 408 straipsnio 1 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 412 straipsnio 2 ir 3 dalių (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 413 straipsnio 5 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 414 straipsnio 2 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai // Valstybės flinios. 2006, Nr. 7-256.

³⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civ. byloje Nr. 3K-183/98.

³¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civ. byloje Nr. 3K-3-519/2001.

Administracinis Teismas taip pat savo sprendimuose vadovaujasi šioje byloje Nr. A⁶³ ó 1586/2008³². Teismas konstatavo, kad šie vertinami teisės pažeidimai (pobūdį, jo mastą, atsakomybę lengvinančių (monopolių pakeidimo) nustatymui ir tyrimui neklud) bei kitas reikšmingas aplinkybės (pareikštas, atsifvelgus Valstybinis tabako ir alkoholio kontrolės tarnybos pastabas, nutraukus šaligirio alaus gamybą, tai, kad paskirtos sankcijos flemutin riba yra pakankamai griežta ir, vadovaudamasi teisingumo, protingumo kriterijais, kolegija konstatuoja, jog yra pagrindas pareikšti jui skirti minimali baud sumafinti. Atsifvelgusi išdėstyta aplinkybės, kolegija konstatuoja, jog pirmosios instancijos teismo sprendimas keistinas, pareikšti jo skundą tenkinant išdėstytas ir paskirti 10 000 Lt baud sumafinant iki 5 000 Lt.

Taigi, galima daryti išvadą, kad teismas, gyvendindamas savo diskrecijos galiojimus konkreioje byloje, privalo siekti paties teisingiausio, protingiausio ir sfliningiausio bylos baigties rezultato. Tš norma kartu pareigoja teismą argumentuoti savo priimtą sprendimą, pagrindffiant, kodėl b tent toks teismo sprendimas labiausiai atitiko teisingumo, protingumo ir sfliningumo kriterijus.

2. Tarpšakiniai principai - tokie vadovaujantys pradai, kurie išreiškia kai kurių giminingų teisės aktypatybes (pvz. teismo nagrinėjimo vietas). Tškiniai principai apibūdina esminius konkreios teisės aktypatybes (pvz. šalių lygybę turiniuose santykiuose).

3. Specialieji teisės principai. Tš principai tvirtina teisės faktinį socialinį pagrindą, teisės struktūrą, taip pat kitas teisės ypatybes. Tš principų pagrindu kuriama visa teisinis valstybės teisės sistema.

Naujausia teisės principų klasifikacija remiasi teisės normų turiniu, skiriamos 3 grupės teisės principų:

1. Apibūdina bendrą santykį su teise ir įstatymu:

- statymo turi būti laikomasi;
- statymas atgal negalioja (išimtyse –velninant bausmę);
- Laisvą pasireikšti statymų laikymusi, o ne į ignoravimu;
- Kiekvienas asmuo atskirai ir visa visuomenė, paklusdama statymui, privalo turėti galimybę priversti valdančiuosius laikytis statymų.

2. Požiūris į žmogų kaip į aukščiausią vertybę:

- Visi žmonės gimsta laisvi ir lygūs;
- Niekas negali būti sulaikytas arba laikomas suimtas savavališkai;

³² Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo 2008 m. rugsėjo 19 d. nutartis Nr. A⁶³ ó 1586/2008.

kitaip, kaip tokiais pagrindais ir naudojant tokias procedūras, kaip

– gyvendindamas savo teises ir naudodamasis laisvėmis flogus privalo nepažeisti kitų fmonių teisių ir laisvių.

3. Susiję su tiesos, tiriant įrodymus, sprendžiant ginčus, nustatymu:

- Niekas negali būti teisėju savo byloje;
- statymų neefinėjimas neatleidžia nuo atsakomybės;
- Teb niei klausyta ir kita –alis;
- Atsakomybė tik ufl kalti;

Teisės principai egzistavo per visą teisės istoriją, sudarė teisės esmę. Jie remiasi teisine tvarka su demokratine, humanistine pakraipa.

Reikia pastebėti, kad bendraisiais teisės principais grindiamas teismo sprendimas yra ne tik teisinis, bet ir moralinis. Teismai dažnai remiasi nerašytais principais, kurių nerastume pozityviojoje teisėje. Nors dažnai jie vadinami teisės principais, tačiau išties tai yra moraliniai kanonai. Teisės principai jie yra tiek, kiek taikomi spręsti teisinės problemas. Pavyzdžiui, tokie principai yra: špagaul sunaikina visus teisinius padarinius, šis statymas atgal negalioja, šniekas negali ginčyti veiksmo, kur atliko pats savo naudai, padarini, šniekas negali pelnytis iš neteisėt savo vaiksm, šneturi būti prie-taraujama gerai moralei ir geriems paproiams bei daugelis kitų. Moralinės vertybės, inkorporuotos Konstitucijai ir kitus pozityviosios teisės –alinius, tampa ir pozityviosios teisės principais. Todėl pozityvioji teisė tik leidžia, bet ir pareigoja teismo procese naudoti moralinius argumentus. Tokiais atvejais moralinis klausimas tampa teisės klausimu, ir atvirkšiai.

1.3. Teisės principų reikšmė, funkcijos ir taikymas

Teisės principai yra teisės sistemos pamatas, teisės normų hierarchijos viršūnė. Teisės principai būdami teisės sistemos ašimi, yra ne tik pagrindinis teisinis idėjios, išreiškiančios visuomenini santykių teisinio reguliavimo dsningumus ir vystymosi tendencijas, bet ir atlieka tam tikrą vaidmenį teisės sistemoje:

1. Teisės principai ufpildo teisės spragas ó tai tiesioginis teisės principų taikymas, kai tam tikrą teisinių santykių nereguliuoja teisės normos ir jiems negalima pritaikyti analogijos.

aktai turi atitikti bendruosius teisės principus, jiems neprieštarauti. Tačiau teisės normos negali prieštarauti principams. 33. Daro takti teisės taikymui bei aiškinimui, o teisės principai lemia teisės normų aiškinimą; negalima teisės normos aiškinti priešingai teisės principams, turint tai atsivėlgiama teisės principus taikant bei aiškinant teisės normas. Jokia teisės norma negali būti taikoma tokiu būdu, kad ji taikant būtų pažeisti teisės principai.

Teisės teorijoje pripažįstama, kad teisės principai lemia teisės normų turinį ir jų taikymą. Apibūdinant teisės principų funkcijas teisės sistemos atžvilgiu paprastai nurodomas jų pozityvus, šorganizuojamasis poveikis teisės sistemai: teisės principai determinuoja teisės normas ir jų taikymą ir tokiu būdu užtikrina, kad teisės normos sudarys vieną visumą, ir kad vienoje srityse tam tikrų normų veikimas bus apribotas, kitose srityse jis galės būti išplėstas.³³ Todėl teisės principai užtikrina teisės sistemos darnumą, jos elementų neprieštarumą.

Taip pat pripažįstama, kad teisės principai atlieka tris pagrindines funkcijas: teisės spragų užpildymo, kolizijų išalinimo, organizacinę. Rusų mokslininkas S.S.Aleksejevas išskiria ne tik šorganizacinę teisės principų funkciją, bet ir šteisinio reguliavimo funkciją. Jis teigia, kad šteisės principai yra svarbus kriterijus leidžiantis patikrinti, ar teisės aktai ir pareigūnų veiksmai nenukrypsta nuo tam tikrų teisinių standartų.³⁴ Kai kurie autoriai pabrėžia, kad šteisės principai atlieka dar vieną funkciją, tai - reglamentavimo funkciją, ir tai viena iš svarbiausių teisės principų funkcijų.³⁵

Remiantis tris teiginiais, galima daryti išvadą, kad teisės teorijoje skiriamos trys pagrindinės teisės principų funkcijos:

- Teisės spragų užpildymo;
- Kolizijų išalinimo;
- Reglamentavimo.

1. Teisės spragų užpildymas taikant teisės analogiją yra teisinio reglamentavimo ypatumas. Todėl kai kurie autoriai pabrėžia, kad šteisės spragų užpildymas yra sudėtinė reglamentavimo funkcijos dalis.³⁶ Taigi, teisės principai atlieka dar vieną funkciją - teisinio reglamentavimo funkciją.

2. Kolizijų išalinimo funkcija, o kolizijos nustatomos ir išalinamos teisės normų aiškinimo būdu.

³³ Alekseev S.S. Obščaja teorija pravo. T.2. Moskva. Juridiskaja literatura. 1982. p. 50-52.

³⁴ Ten pat.

³⁵ Birmontienė T., Jarašienė E., Kuris E. Lietuvos Konstitucinė teisė. - Vilnius. Mykolo Romerio Universitetas. 2002. p.203.

³⁶ Baranauskas E., Kirilienė J., Pakalniškis V. Civilinė teisė. Bendroji dalis. - Vilnius. Mykolo Romerio Universitetas. 2007. p. 67.

šio laikoma viena iš svarbiausių, todėl, kad ji gyvendinant
numatoma, ufkertamas kelias formuotis nepagrįstoms teisės norm
konfliktams priimanant naujus teisės aktus.

Prof. E. Krišis taip pat akcentuoja teisinio reglamentavimo funkcijos svarbumą, jis pastebi, kad
šios principai bei šorganizuojamosios funkcijos, turi kit svarbi funkcij š teisinio
reglamentavimo funkcij . Autorius teigia, kad šios principai š yra svarbus kriterijus, kuriuo
remiantis galima verifikuoti teisiškai reikšming sprendimų teisėtumą, patikrinti ar statym leid jas ir
valstybės pareigūnai savo veikla nepažeidžia tam tikr teisini standart š³⁷.

Taip pat atkreipiamas dėmesys, kad teisės principai atlieka dvejopas funkcijas: pozityvią ir
negatyvią . Pozityvioji funkcija leidžia legalizuoti teisinius sprendimus. Negatyvioji funkcija š tai
mechanizmas, kur naudojant tampa manoma nurungti nustatytą teisinį reglamentavimą ir jį
deligitimuoti ar net anuliuoti.

Teisės principais grindžiamas ne tik bendrasis (norminis) teisinis reglamentavimas, bet ir teisės
realizavimas, kurią nujamas teisinėje praktikoje. Taigi, išskiriama dar viena teisės princip atliekama
funkcija š tai teisės realizavimo funkcija.

Apibendrinus galima daryti išvadą, kad teisės principai atlikdami teisinio reglamentavimo, kolizij
šalinimo, teisės spragų ufpildymo bei teisės realizavimo funkcijas, uftikrina teisės sistemos darnumą, jos
elementų sistemingumą ir neprieštaringumą .

Šgyva, taikoma teisė - tai tikrasis veidrodis, parodantis flmoni santykių valstybiškai organizuotoje
visuomenėje reguliavimo tikrąjį būklį . Tokios tvarkos reikalavimai turi būti flnomi ir suprantami. Ir
ia be teisės aiškumo neišvengsi. Btent Konstitucinio Teismo nutarimuose itin bendro pobūdžio
principai gyja konkrečių teisinių reikalavimų pavidal š³⁸.

Teisės principų taikymas ar reikalavimas taikyti teisės principus konkrečioje byloje turi būti
pagrįstas teisėtais reikalavimais. Vadovaujantis teisės principais negali būti grindžiami neteisėti
reikalavimai. Nes tokiu atveju būtų pažeistas bendrasis teisės principas *Ex in jure non oritur jus* ši-
neteisėtais negali atsirasti teisė. Tokia išvada daroma atsivėlgiant teismų praktiką .

Lietuvos Vyriausiasis Administracinis Teismas nagrinėdamas administracinio teisės pažeidimo
bylą, nutartyje konstatavo, kad škad neteisėtas planavimo š lygį išdavimas kitiems asmenims, negali
būti pagrindu neteisėtai išduoti planavimo š lygias pareiškėjai, o teisės principais, nepriklausomai kur
jie tvirtinti (Konstitucijoje ar kituose teisės aktuose) negali būti grindžiami neteisėti reikalavimai³⁹.

³⁷ Krišis E. Koordinaciniai ir determinaciniai konstituciniai principai (1) //Jurisprudencija, 2002, t. 26(18); 30 š 55.

³⁸ www.lrkt.lt/PKonferencijose/Prezidentas20080603. prisijungimo laikas: 2009-08-19.

³⁹ Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo nutartis byloje Nr. A⁶-1139/2006.

vadovavosi –iuo principu⁴⁰. Nagrin jamoje byloje teismas nurod ,
Ex in juria non oritur jus (i– neteis s neatsiranda teis), tas kas
patyr i–laidas ar kit i–neteis tais savo veiksmais ar pafleisdamas statym - ne gauna teis s reikalauti
i–laid i– byl pralaim jusios –alies, nes tai prie–tarauja Konstitucijoje tvirtintam teisin s valstyb s
principui.

Teis s principai taikomi –iais atvejais:

- Esant teis s spragai;
- Esant kolizijai.
- Esant konkurencijai.

1. Jei yra teis s spraga - kai n ra konkre ios elgesio taisykl s, tada taikomas teis s principas.
Esant teis s spragai gin as d l teis s gali b ti i–spr stas remiantis teisingumo, s fliningumo,
protingumo principais, teis s b ti i–klausytam, sutarties laisv s ir kitais principais.

2. Esant kolizijai ó pirmenyb teikiama principams, principin ms nuostatoms.

Esant konkurencijai skiriami –ie teis s princip taikymo atvejai:

1. Teis s princip ir teis s norm konkurencija ó tai atvejai, kai tam tikr santyk reglamentuojanti
teis s norma prie–tarauja vienam ar keliems teis s principams. Teis s teorijoje pripafli stama, kad –iuo
atveju, kai teis s normos prie–tarauja bendriesiems teis s principams, galima kelti klausim d l teis s
akto atitikimo Konstitucijai, nes bendrieji teis s principai yra ir konstituciniai principai.

2. Teis s princip konkurencija ó tai situacija, kai reglamentuojant ar gyvendinant teisin santyk ,
susiduria keli principai. Tuo atveju vieno teis s principo gyvendinimas negali b ti pagr stas kito teis s
principo paneigimu. Tokiu atveju b t konstatuotas konstitucinis pafleidimas.

Teisin realyb sudaro varias nuostatos ó teis s normos ir teis s principai, kurie variose teis s
akt tekst formuluot se yra tiesiogiai tvirtinti arba yra i– j i–vedami. Vieni teis s principai yra
tvirtinti teis s normose, kiti nors ir n ra jose tvirtinti ekspliciti–kai, jose atsispindi ir yra i–vedami i–
teis s norm , taip pat i– kit –iose normose atsispindin i teis s princip , i– teisinio reguliavimo
visumos.

Teis s teorijoje i–skiriami du teis s princip tvirtinimo b dai:

1. **Tiesioginis** - teis s princip tvirtinimas teis s normose. Tad jie vadinami principai-normos.
Principai-normos apsprendflia reguliavimo dalykus. Pvz., konstitucin je teis je yra tokie principai:-
valdfla padalijimo principas, flmogaus teisi apsaugos principas. Darbo teis je galioja darbo laisv s
principas. Civilin je teis je ó nuosavyb s teis s valdyti naudotis ir disponuoti turtu principas. Principai

⁴⁰ Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo nutartis byloje AS-261-134/2009.

leidymo sistem , kai jie tvirtinti konstitucijoje, taip pat jie gali būti –akiniai principai.

2. **Teisinių principų** – kaip teisės principo formuluotė ne eina konkrečių normos formuluotė , o ji yra norma keliose teisės normose. Tokie principai vadinami išvestiniais. Teisės principai gali būti principai, tvirtinti atskiruose teisės institutuose ir nuosavybės ir kt.

Principus, išvestus iš normų apsprendžia teisinio reguliavimo metodai ir dispozityvinis ar imperatyvinis.

Dispozityvinis reguliavimo metodas ir tam tikrose veiklos srityse suteikiama laisvė tam tikrose ribose. Pvz.: šViskas, kas nėra uždrausta yra leidžiama.

Imperatyvinis metodas ir kai vienas gali sakinėti, o kitas ir paklusti. Jis vadinamas administraciniu. Pvz.: šViskas, kas neleista ir draudžiama.

Pabrėžtina tai, kad teismai turi vadovautis teise, o kartu ir teisės principais. Tad teisės principų taikymas yra neatsiejamas nuo teisės taikymo. Teisės principų taikymo svarba pabrėžiama daugelyje LR Konstitucinio Teismo nutarimų .

Teisės principų taikymas neatsiejamas nuo vienodo teisės aiškinimo, vienodos teisminės praktikos formavimo. Vienodo teisės aiškinimo bei vienodos teisminės praktikos formavimui atlieka kasacinės instancijos teismai. LR Konstitucinis teismas 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarime akcentavo, kad šKasacinės instancijos teismai privalo užtikrinti vienodos teismo praktikos formavimą aiškinant teisę ir tinkamą teisinę valstybės principo gyvendinimą⁴¹.

Galima daryti išvadą , kad teisės principai lemia teisės normų turinį ir jų taikymą , teisės principais grindžiamas ne tik bendrasis (norminis) teisinis reglamentavimas, bet ir teisės realizavimas, kuri nujamas

⁴¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo **2006 m. rugsėjo 21 d.** nutarimas šD 1 Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos statymo 85 straipsnio 3 dalies (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija), 139 straipsnio 2, 3 dalis (2000 m. rugsėjo 19 d. red.), Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 306 straipsnio (2004 m. liepos 8 d. red.), 308 straipsnio (2006 m. birželio 1 d. red.) 2 dalies (2002 m. kovo 14 d. red.), 324 straipsnio 12, 13 dalis (2002 m. kovo 14 d. red.), 377 straipsnio (2004 m. liepos 8 d. red.) 9 dalies (2002 m. kovo 14 d. red.), 448 straipsnio 7 dalies (2002 m. kovo 14 d. red.), 454 straipsnio 5, 6 dalis (2002 m. kovo 14 d. red.), 460 straipsnio 4, 5 dalis (2002 m. kovo 14 d. red.), Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 268 straipsnio 3 dalies (2002 m. vasario 28 d. red.), 285 straipsnio 2, 5 dalis (2002 m. vasario 28 d. red.), 286 straipsnio 1 dalies (2002 m. vasario 28 d. red.), 288 straipsnio 4 dalies (2002 m. vasario 28 d. red.), 289 straipsnio 2 dalies (2002 m. vasario 28 d. red.), 303 straipsnio 2 dalies (2002 m. vasario 28 d. red.), 320 straipsnio 2 dalies (2002 m. vasario 28 d. red.), 325 straipsnio 2, 3 dalis (2002 m. vasario 28 d. red.), 358 straipsnio 2, 3 dalis (2002 m. vasario 28 d. red.) atitiktis Lietuvos Respublikos Konstitucijai, taip pat d 1 pareiškimo - Seimo narių grupės prašymo iširti, ar Lietuvos Respublikos teismų statymo 119 straipsnio 2 dalies 1 punktas (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 119 straipsnio 5 dalis (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 120 straipsnio (2003 m. sausio 21 d. redakcija) 1 punktas (2002 m. sausio 24 d. redakcija), Lietuvos Respublikos Prezidento 2003 m. vasario 19 d. dekretas Nr. 2067 "D 1 apygardos teismo teisio galiojimui pratimo", Lietuvos Respublikos Prezidento 2003 m. birželio 18 d. dekretas Nr. 128 "D 1 apygardos teismų skyrių pirmininkų skyrimo" ta apimtimi, kuria nustatyta, kad Vilniaus apygardos teismo teisio Konstantas Ramelis skiriamas -io teismo civilinio bylų skyriaus pirmininku, neprie-tarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai //Valstybės finans. 2006, Nr. 102-3957.

ai daŭniausiai taikomi taikant teis konkre iai ó taikant statymo mas turi b ti pagr stas teis tais reikalavimais. Teis s principais negan b ti grindimais teis ti reikalavimai.

1.4. Teisės principų atribojimas nuo teisės normų

Kalbant apie teis s principus, nei–vengiamai kyla b tinyb ne tik apie teis s princip samprat , poflymius, funkcijas, bet ir apie takoskyr tarp teis s princip ir teis s norm . Reikia pasteb ti, kad –i diskusija labiausiai i–pl tota ufsienio autori darbuose, nagrin jan iuose teis s princip reik–m ir vaidmen teis s sistemai. I– Lietuvos autori b t galima pamin ti K.Jankausk , kuris daktaro disertacijoje šTeis s princip samprata ir jos tvirtinimas konstitucin je jurisprudencijoješ skyr pakankamai d mesio –iai problemai. Teis s princip santyk su teis s normomis savo darbuose analizuoja ir prof. E.K ris⁴².

Daugelis autori savo darbuose kelia klausim šar principai yra normoms prilygstantis teis s elementas, kur reikia atskirai i–skirti?š Pasteb tina, kad visose teis s princip teorijos koncepcijose yra pripafl stama teis s princip ir teis s (norm) sistemos tam tikra s veika. Tod l –ioje dalyje bus siekama nustatyti, koks teis s princip ir teis s norm santykis (sutampa ar skiriasi).

E.K ris teigia, kad: šteis s principai suprantami kaip teis s sistemos elementai, kurie netapatinami su teis s normomis. Teis s principai priskiriami prie savaranki–k –ios sistemos element , kurie teisiniame procese atlieka tik jiems b dingas funkcijasš⁴³.

Teisin je literat roje i–rei–kiama nauja pozicija, kad šteis s principai yra ne tik id jos, bet ir teis s normos ir teisiniai santykiaiš⁴⁴. Principai egzistuoja kiekvieniame teis s b ties pavidale.

Remiantis –iuo poffi riu galima teigti, kad teis s normos yra abstrak ios id jos, kurios ne visada gyvendinamos faktini socialini santyki lygmeniu, ta iau teis s norm i–rai–ka teis k ros akte yra konkretn , teisi ir pareig turinys apibr fttas tiksliau, tod l abstraktumo laipsnis maflesnis nei teis s princip .

K.Jankausko nuomone šteis s principai, kaip kiti teisin s sistemos elementai, neturi teis s sistemos elementams b ding poflymi : formalaus apibr fttumo, sistemati–kumo, tod l jie priskirtini teisinei sistemai, –alia kit –ios sistemos element š⁴⁵.

⁴² K ris E. Konstitucini princip pl tojimas konstitucin je jurisprudencijoje. óVilnius 2002.

⁴³ Ten pat.

⁴⁴ Vai–vila A. Teis s teorija. V.Justitia 2004. p.146

Principai normatyviai teisei tikrovei, todėl principais vadinamos teisės normos, kurios priklauso teisinės sistemos sričiai, tad negali būti tapatinamos su teisės aktuose formaliai apibrėžtomis teisės normomis, kurios tvirtina tam tikras teises ir pareigas.

Užsienio teisės atstovų diskusijose taip pat keliamas klausimas kuo sutampa ir kuo skiriasi teisės principai ir teisės normos.

Vienas žymiausių teisės atstovų H.L.A.Hartas taip pat teigia, kad šegzistuoja teisės principų skirtumai nuo teisės normų⁴⁶. H.L.A.Hartas nurodo tris teisės principų bruožus, skiriančius juos nuo slygiškai paprastų normų.

1. Principai yra ne konkretūs elgesio taisyklės, o platūs, bendrojo pobūdžio nekonkretizuoti elgesio standartai.

2. Teisės principai daugiau ar mažiau aiškiai nurodo, tam tikrą siekį, tikslą, teisės turinį ar vertybę, todėl tam tikra prasme manoma, kad pageidautina juos ginti.

3. Principams nebdingas sprendžiamasis pobūdis, jais remiantis paprastai aiškinamos teisės normos, taikomos sprendžiant konkrečius bylas. Vadovaujantis teisės principais dažniausiai nustatoma, reikia taikyti tam tikrą normą, ar jos nedera taikyti.

H.L.A.Harto kritikas R.Dworkinas teigia, kad šskirtumas tarp teisės principų ir teisės normų slypi loginėje perskyroje. Normos taikomos pagal principą šviskas ó arba niekoó. Teisės principai nedeterminuoja konkretaus sprendimo, tačiau kreipia viena ar kita kryptimi. Teisės principai nuo normų skiriasi tuo, kad jiems bdingas ne galiojimo, bet svorio matmuo, principai, konfliktuojant su kitu didesnio svorio principu, pastarasis gali nustelbti, todėl pirmasis principas negalės nulemti sprendimo, bet dėl to jis liks nepakitęs ir juo bus galima remtis kitose bylose, kur konkuruodamas su mažesnio svorio principu, jis gali nugalėti⁴⁷.

Diskusijų apie teisės principų ir teisės normų santykį galima rasti ir kituose mokslininkų darbuose. J.R. Toubes-Muniz straipsnyje „Legal principles and legal theory“ taip pat analizuoja apie teisės principų ir teisės normų santykį remdamasis R.Dworkino požiūriu⁴⁸. Jis teigia, kad teisės principai negalima tapatinti su teisės normomis. Principu negalima laikyti normos, jei ji suformuluotas kaip tikinama norma. Autorius pastebi, kad teisės principų ir teisės normų santykio problema riboja teisės įgalimybes plačiau taikyti teisės principus primum sprendimus. Išsakoma nuomonė, kad teisė jai turi

⁴⁵ Jankauskas K. Teisės principų samprata ir jos tvirtinimas konstituciniame jurisprudencijoje. Daktaro disertacija. V. 2005. p. 33.

⁴⁶ Hart.H.L.A. Teisės samprata /vert. E.K. ris. Vilnius: Pradai, 1997. p. 403.

⁴⁷ Dworkin R. Rimas požiūris teisės/ Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2004. p. 44.

⁴⁸ Muniz Toubes-J.R. Legal principles and legal theory//Ratio Juris. Vol.10 No.3 September 1997. p. 267-287.

...jant sud tingas bylas, taip pat teis jai turi taikyti tokius teis s
teis s normose arba yra i-vedami i-teis s norm .
H.Avila knygoje *Theory of legal principles* irgi analizuoja teis s princip ir teis s norm
santykio problem ⁴⁹. Jis didffiausi d mes skiria R.Dworkino ir H.L.A Harto diskusijai.

Autorius nurodo, kad teis s principai nurodo krypt , s lygas, kuriomis remdamasis teis jas priima
sprendim byloje, o teis s normas nurodo prieflastis ir s lygas, kuriomis remiantis turi b ti priimtas
sprendimas. Pabr fliama, kad teis s teoretikai analizuodami teis s princip s vok i-skiria dvi kryptis.
Pirmosios krypties atstovai teigia, kad teis s principai yra bendro pob dfflio normos- abstrakcijos. J
taikymas reikalauja maflai arba jokio subjektyvumo i-teis jo. Antrosios krypties atstovai teigia, kad
principai yra pamatiniai, pagrindiniai rams iai, arba teisin tvarkos vertyb s. Principai yra labiau
neapibr fti negu normas, tad teis jams suteikiama platesn j taikymo galimyb .

Autorius pateikia kelet kriterij , kuriais remiantis teis s principai aribojami nuo teis s norm :
tai normatyvumo, taikymo ir ind lio kriterijai.

Normatyvumo kriterijus - teis s normas pasiflymi savo normatyviniu poffymiu, jose ai-kiai
nurodomos subjektai, teisin s pasekm s.

Taikymo kriterijus - taikymo s lygos, taikymo pob dis, teis s normas gali b ti taikomos tiek
apibr fтам, tiek neapibr fтам subjekt ratui. Teis s principai pasiflymi platesniu taikymo spektru negu
normos.

Ind lio kriterijus sprendffiant problemas ó remiantis -iuo kriterijumi parodoma kok vaidmen
vaidina teis s normas ir teis s principai sprendffiant teis s problemas ir priimant teisinius sprendimus.

Principai apib dina tik ideali pad t , kuri b t pageidaujama. Princip taikymas reikalauja
priimt elgesio standart bei esamos pad ties vertinimo. Priimant sprendim teismas turi atsifflvelgti
teis s principus, nes teis s principai papildo, pagrindffia sprendimo pri mim .

Apffflvelgus vairias teis s princip ir teis s norm santykio nuomones, galima daryti i-vad , kad
teis s principai yra savaranki-ki teis s sistemos elementai. Teis s principai pasiflymi tuo, kad teis s
principuose abstrak iai formuluojama elgesio standart turinys ir reguliavimo ribos.

Tod l teis s normas ir principai laikytini savaranki-kais teis s sistemos elementais, nes tiek teis s
principai, tiek teis s normas turi teisinio reguliavimo savyb . Tiek teis s normas, tiek teis s principai
gali daryti poveik socialini santyki dalyvi elgesiui.

⁴⁹ Avila H. *Theory of legal principles*. Springer, 2007. p. 44.

2.1. KONSTITUCINIO TEISMO NUTARIMAI KAIP IŠORINĖ TEISĖS IŠRAIŠKOS FORMA

Vykdyti teisingum - teismin s valdffios paskirtis ir konstitucin kompetencija. Teism - jurisdikcini institucij - vykdoma teismin valdfflia, kaip ir statym leidffiamoji bei vykdomoji valdffios, yra visavert valstyb s valdfflia, viena i-Konstitucijoje tvirtint valstyb s valdffli .

LR Konstitucinio Teismo statymo 1 str. yra tvirtinta šKonstitucinio Teismo paskirtis ó garantuoti Konstitucijos vir-enyb teis s sistemoje ir konstitucin teis tum ð ir yra nustatyta, kad šKonstitucinis Teismas tai daro spr sdamas, ar statymai ir kiti Seimo priimti aktai neprie-tarauja Konstitucijai, taip pat ar Respublikos Prezidento bei Vyriausyb s aktai neprie-tarauja Konstitucijai arba statymams⁵⁰. Tame Konstitucinio Teismo statymo straipsnyje yra tvirtintas Konstitucinio Teismo, kaip savaranki-ko ir nepriklausomo teismo, statusas.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas garantuoja Konstitucijos vir-enyb teis s sistemoje ir konstitucin teisingum spr sdamas, ar statymai ir kiti Seimo priimti aktai neprie-tarauja Konstitucijai, taip pat ar Respublikos Prezidento bei Vyriausyb s aktai neprie-tarauja Konstitucijai arba statymams.

Pagal Konstitucijos 102 ir 105 straipsnius svarbiausia Konstitucinio Teismo funkcija - uftikrinti Konstitucijos vir-enyb tiriant ir sprendffiant gin us, ar statymai ir kiti Seimo priimti aktai neprie-tarauja Konstitucijai, ar Respublikos Prezidento ir Vyriausyb s aktai neprie-tarauja Konstitucijai ir statymams, taip pat Konstitucijoje numatytais atvejais teikiant i-vadas.

Pagal Konstitucijos 105 straipsn Konstitucinis Teismas nagrin ja ir priima sprendim , ar teis s aktai neprie-tarauja Konstitucijai. Taigi Konstitucinis Teismas gyvendina konstitucin teisingum . Konstitucinio teisingumo gyvendinimas suponuoja, kad Konstitucijai prie-taraujantis teis s aktas (jo dalis) turi b ti pa-alintas i-teis s sistemas. Tod l Konstitucinis Teismas, nustat s, kad Konstitucijai prie-tarauja statymas, kurio atitikties Konstitucijai parei-k jas negin ija, bet kuriuo yra grindffiamas gin ijamas po statyminis aktas, privalo tai konstatuoti.

Vykdydamas -iuos galiojimus Konstitucinis Teismas gyvendina konstitucin teisingum . Konstitucinis Teismas yra Konstitucijoje tvirtinta institucin Konstitucijos vir-enyb s ir teisin s valstyb s princip garantija.

⁵⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo statymas//Valstyb s flinios. 1993, Nr. 6.

LR Konstitucinio Teismo nutarimai daro tokias funkcijas, ne tik uftikrina Konstitucijoje tvirtintus pagrindinius konstitucinius principus ir normas, bet ir daro teisines funkcijas. Konstitucinio Teismo nutarimai gali turėti įtaką teisės normoms, tačiau šis poveikis yra netiesioginis. Konstitucinio Teismo nutarimai daro įtaką teisės normų interpretacijai ir teisinei praktikai. Konstitucinio Teismo nutarimuose išdėstyti Konstitucijos principai ir normos interpretacijos teisės doktrina, teisės aktai ir teisinei praktikai taikomi, darantis ir skatinantis pagrindas. Svarbiausias Konstitucinio Teismo uždavinys – apginti kiekvienai institucijai priklausančias teises.

LR Konstitucinio Teismo priimti nutarimai daro tokias funkcijas, ne tik teisėkurai, bet ir teismų praktikai. Todėl pagrindiniai Konstitucinio Teismo nutarimai yra pripažinti kaip i-ordin teisės i-rai-ko forma. Toliau nuomonei pagrįsti bus remiamasi vairių teisės mokslo atstovų nuomonėmis.

Prof. E. Krišis straipsnyje „Teismo precedentas kaip teisės –altinis Lietuvoje: oficiali konstitucinė doktrina, teisinio mąstymo stereotipai ir kontrargumentai“ teigia, kad šteismų kuriama teisė kaip teisės –altinis yra ne tik Lietuvoje, bet ir daugumoje kitų Vakarų teisės tradicijos kraštų⁵¹. Jis pabrėžia, kad bent oficialioje konstitucinėje doktrinoje buvo šaprobuotas teismo precedento kaip teisės –altinio statusas. Teismo precedento kaip teisės –altinio reikšmės išryškimas oficialioje konstitucinėje doktrinoje sietinas su keliais konstituciniais principais: teisinis valstybės, teisingumo ir asmenų lygiateisiškumo interpretavimu.

Reikia pastebėti, kad kai kurių autorių nuomone LR Konstitucinio Teismo nutarimai kaip teisės –altiniai skiriasi nuo E. Krišio išsakytos pozicijos. K. Lapinskas teigia, kad šie nutarimai, kuriuos teisės aktas pripažįstamas prieštaraujančiu konstitucijai, prilygsta statymų leidimo sprendimui LR akto panaikinimo ir todėl laikytinas teisės –altiniu, o kitu atveju – jokių esminių pereinamųjų teisės sistemoje nedaro, todėl turi kitokią teisinę galią⁵².

J. Filijus išsako dar kitokią nuomonę LR Konstitucinio Teismo nutarimams kaip teisės –altinio. Jis teigia, kad šie teisės –altiniai laikytini Konstitucinio Teismo baigiamieji nutarimai, kuriais teisės norma pripažįstama prieštaraujančia Konstitucijai. Kiti Konstitucinio Teismo aktai, juose išdėstyti argumentai ir motyvai vertintini kaip konstituciniai normų paffinimo –altiniai⁵³.

LR Konstitucinio Teismo nutarimai kaip i-ordin teisės i-rai-ko formos pripažinimą iliustruoja ne tik teisininkų išsakytos nuomonės, bet ir patys LR Konstitucinio Teismo nutarimai. Keletas jų ir bus aptarta –ioje dalyje.

⁵¹ Krišis E. Teismo precedentas kaip teisės –altinis Lietuvoje: oficiali konstitucinė doktrina, teisinio mąstymo stereotipai ir kontrargumentai// Jurisprudencija 2009, 2 (116), p. 131-149.

⁵² Lapinskas K. Teisės –altiniai ir konstitucinės priefilios baigiamieji aktai// Konferencijos medžiaga. 1998 m. rugsėjo 9-10 d. Vilnius LR Konstitucinis Teismas, 2000, p. 44.

⁵³ Filijus J. Konstitucinio Teismo doktrinos formavimasis ir tvirtinimas Lietuvoje. Daktaro disertacija. Vilnius LTU, 2000. p. 38.

nutarime Konstitucinis Teismas paskelbė, kad špagal Konstitucijai nutarimai yra privalomi visiems ir kad Konstitucinio Teismo aktai yra teisės aktai. Tame nutarime taip pat buvo konstatuota, kad šKonstitucinis Teismas, spręsdamas analogiškus konstitucinius ginčus, vadovaujasi ankstesnėse bylose suformuota doktrina, atskleidžiančia Konstitucijos turinį.

Tirdamas statymų ir kitų teisės aktų (jų dalių) atitikimą Konstitucijai, Konstitucinis Teismas plačiau savo ankstesniuose nutarimuose, kituose aktuose pateiktą Konstitucijos nuostatą samprat, atskleisdamas naujus, konkrečios bylos tyrimui būtinus Konstitucijoje nustatytus reguliavimo aspektus.

Vienas iš reikšmingiausių LR Konstitucinio Teismo nutarimų, kuriame atskleidžiamas Konstitucinio Teismo vaidmuo bei paskirtis, yra LR Konstitucinio Teismo 2006 m. birželio 6 d. nutarimas šD I Konstitucinio Teismo statuso⁵⁵.

Tame nutarime konstatuota, kad šių pačių Konstitucijos kyla ir Konstitucinio Teismo išimtiniai galiojimai oficialiai aiškinti Konstituciją, savo jurisprudencijoje pateikti oficiali Konstitucijos nuostatą sampratą - formuoti oficiali konstitucinė doktrina.

Špagal Konstitucijai konstitucini nuostatą samprata, argumentai, išdėstyti Konstitucinio Teismo nutarimuose, taip pat kituose Konstitucinio Teismo aktuose - išvadose bei sprendimuose, saisto ir teisę kuriančias, ir teisę taikančias institucijas (pareigūnus), neišskiriant bendrosios kompetencijos, nei specializuotų teismų. Leidžiant naujus, keičiant, papildant jau priimtus statymus, kitus teisės aktus, juos leidžiančias valstybės institucijas saisto Konstitucinio Teismo nutarimo motyvuojamojoje dalyje išdėstyta Konstitucijos nuostatą samprata, kiti teisiniai argumentai.

Vėlesniuose Konstitucinio Teismo nutarimuose taip pat buvo pabrėžiama Konstitucinio Teismo nutarimų svarba. 2007 m. gruodžio 6 d. sprendime šD I Konstitucinio Teismo nutarimo nuostatą, susijusi su tradicini Lietuvoje būfiny ir religini organizacij statusu, išaiškino pabrėžė, kad šKonstitucinio Teismo nutarimas yra vientisas, jo nutarimoji (rezoliucinė) dalis yra grindžiama motyvuojamosios dalies argumentais. Aiškindamas savo nutarimą Konstitucinis Teismas yra saistomas tiek nutarimo nutarimosios (rezoliucinės), tiek motyvuojamosios dalių turinio⁵⁶.

2007 m. spalio 24 d. nutarime šD I teismų precedent ir teismo nutarties kreiptis Konstitucinio Teismo ar administracinį teismą apskundimo teismas paskelbė, kad šKonstitucinio Teismo taip pat

⁵⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. gegužės 30 d. nutarimas šD I Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų statymo atitiktis LR Konstitucijai // Valstybės žinios. 2003, Nr. 53-2361.

⁵⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. birželio 6 d. nutarimas šD I Lietuvos Respublikos konstitucinio teismo statymo 1 straipsnio pavadinimo "Konstitucinis teismas - teisminė institucija" ir -io straipsnio 3 dalies atitiktis Lietuvos Respublikos Konstitucijai // Valstybės žinios. 2006-06-10 Nr. 65-2400.

⁵⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007-12-06 sprendimas šD I Konstitucinio Teismo nutarimo nuostatą, susijusi su tradicini Lietuvoje būfiny ir religini organizacij statusu, išaiškino // Valstybės žinios. 2007, Nr. 129-5426.

ir jo paties suformuota tuos precedentus pagrindianti oficiali Teismas privalo uftikrinti konstitucin s jurisprudencijos t stinum (nuosekium , nepre- tarin gum) ir savo sprendim prognozuojamum remdamasis savo jau suformuluota oficialia konstitucine doktrina bei precedentais⁵⁷.

Remiantis konstitucin s jurisprudencijos analize galima daryti pagr st i- vad , kad Konstitucinio Teismo nutarimai yra vienas i- teis s -altini , nes juose formuluojama ir pl tojama oficiali Konstitucijos norm ir princip doktrina, daro tiesiogin poveik bendrosios ir specialiosios kompetencijos teism praktikos formavimui.

2.2. Konstitucinių principų taikymo svarba

Konstitucijos princip vaidmuo Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje dar tik pradedamas apmastyti. Mokslin je literat roje pasirodo vis daugiau straipsni , kuriuose analizuojama konstitucin s jurisprudencijos taka. Pagrindiniai autoriai - Konstitucinio Teismo teis jai, kurie tiesiogiai prisideda prie konstitucin s doktrinos, konstitucin s jurisprudencijos pl tojimo⁵⁸.

Kaip pastebi E.K ris šatskleisti konstitucinio principo turin ne visada lengva vien d l to, kad ne visi konstituciniai principai yra itvirtinti *expressis verbis* Konstitucijos normose ó nemaflai j yra i- vedama i- konstitucini norm , i- kit konstitucini princip , i- konstitucinio teisinio reguliavimo visumosó. Jis pabr flia, kad ši- konstitucini princip i- sirutulioja i- tisas teisini konstrukcij tinklas, nes pati konstitucini princip sistema yra savoti- kas štinklas", kurio ivairus elementai tarpusavyje yra susije sud tingais determinaciniais ir koordinaciniais ry-iaisó.

Konstitucinio Teismo aktuose yra ai-kinamos Konstitucijos nuostatos - normos bei principai. Oficialioje konstitucin je doktrinoje yra atskleidffiama vairi konstitucini nuostat turinys, j tarpusavio s sajos, konstitucini vertybi pusiausvyra, konstitucinio teisinio reguliavimo, kaip vienos visumos, esm .

Konstitucin s jurisprudencijos ir joje formuojamos oficialios konstitucin s doktrinos raidai (ypa Konstitucinio Teismo veiklos pradffioje, kai d l daugelio Konstitucijos nuostat jokia oficiali konstitucin doktrina apskritai dar n ra suformuota) b dinga tai, kad oficiali konstitucin doktrina bet kuriuo konstitucinio teisinio reguliavimo (atitinkam Konstitucijos nuostat ai-kinimo) klausimu yra

⁵⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007-10-24 nutarimas šD l Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 4, 165 straipsni (2002 m. vasario 28 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijaió//Valstyb s flinios. 2007, Nr. 111-4549.

⁵⁸ K ris E. Lietuvos Respublikos Konstitucijos principai//Lietuvos konstitucin teis .-Vilnius: LTU. 2001. p.225.

"byla po bylos", vienus tos doktrinos elementus (fragmentus), s justicijos bylose priimtuose Konstitucinio Teismo aktuose, papildant kitais, atskleidimais Konstitucinio Teismo aktuose, priimamuose naujose konstitucin s justicijos bylose.

Konstitucinis Teismas daugelyje savo nutarim yra pabr fl s bendr j teis s princip , tvirtint konstitucijoje, taikymo svarb . Ai-kindamas Konstitucijos vir-enyb s princip , Konstitucinis Teismas 2002 m. gruodffio 24 d. nutarime konstatavo: šKonstitucijos vir-enyb s principas rei-kia, kad Konstitucija teis s akt hierarchijoje uflima i-skirtin ó auk-iausi ó viet , kad joks teis s aktas negali prie-tarauti Konstitucijai, kad niekam neleidffliama paffeisti Konstitucijos, kad konstitucin tvarka turi b ti ginama, kad pati Konstitucija tvirtina mechanizm , galinant nustatyti, ar teis s aktai (j dalys) neprie-tarauja Konstitucijai. Tuo atffvilgiu Konstitucijoje tvirtintas Konstitucijos vir-enyb s principas yra neatsiejamai susij s su konstituciniu teisin s valstyb s principu ó universaliu konstituciniu principu, kuriuo grindffliama visa Lietuvos teis s sistema ir pati Konstitucija. Konstitucijos vir-enyb s principo paffeidimas reik-t , kad yra paffeidffliamas ir konstitucinis teisin s valstyb s principas.õ⁵⁹

Kaip pastebi E.Jara-i nas šKonstitucijos taikymas yra neatsiejamas nuo Konstitucijos interpretavimo. Interpretuoti Konstitucijos tekst rei-kia suteikti jam teisin gyvenim . Dar sud tingiau atskleisti konkre i konstitucini princip turin , j apimt õ⁶⁰. Ir ne vien d l to, kad bendrieji teis s principai, tvirtinti konstitucijoje, neretai n ra itvirtinti *expressis verbis*, kad juos tenka i-vesti i-ivairi Konstitucijos norm ir nuostat , taip pat ir i-kitu Konstitucijos princip . Konstitucini princip turinys negali tur ti kokio nors i-samaus (baigtinio) apibr fltumo, j turinys turi daugyb vairi aspekt ;ta iau konstituciniai principai visada turi ai-kiai apibr flt savo pamatin prasm , jie visada atspindi pagrindines, fundamentalias vertybes, kuriomis grindffliama Konstitucija.

Tai rei-kia, kad konstituciniai principai n ra šgreta" norm , n ra š-alia" j . Konstituciniai principai persmelkia Konstitucijos normas, lemia j turin , kreipia jose itvirtint teisin reguliavim , kitaip tariant, yra konstitucini norm pamatas. Daugiausia diskusij kyla d l konstitucini princip ai-kinimo b tent juos šatskleidffliant" i-esm s.

⁵⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 24 d. nutarimas šD l Lietuvos Respublikos vietos savivaldos statymo 3 straipsnio 3 dalies (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 3 straipsnio 4 dalies (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 5 straipsnio 1 dalies 2 punkto (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 18 straipsnio 1 dalies (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 19 straipsnio 1 dalies 2, 3, 4, 8, 15 punkt (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 21 straipsnio 1 dalies 1, 5, 7, 9, 12, 15, 16, 17, 18 punkt (2000 m. spalio 12 d. redakcija), -ios dalies 6 punkto (2000 m. spalio 12 d. ir 2001 m. rugs jo 25 d. redakcijos) ir -ios dalies 14 punkto (2000 m. spalio 12 d. ir 2001 m. lapkri io 8 d. redakcijos), taip pat d l Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo statymo taikymo tvarkos konstitucinio statymo, Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo statymo taikymo tvarkos konstitucinio statymo ra-ymo konstitucini statym s ra- statymo atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijaiõ //Valstyb s flnios. 2003, Nr.19-828.

⁶⁰ Jara-i nas E. Konstitucija ir statymas. Kelios interpretavimo problemos// Baltijos ir Skandinavijos -ali konferencija "Konstitucijos ai-kinimas ir tiesioginis taikymas", Vilnius, 2002 m. kovo 15 - 16 d.

Konstitucinio Teismo nutarime slypi ne tik konstatuojamoji galia. Jis konstitucin s justicijos institucija, gali taip i-ai-kinti konstitucini norm prasm , kad j tekstas neteikt visi-kai prie-ing elgesio taisykl , nei iki tol buvusioji⁶¹.

Prof. A.Vai-tila pabr flia, kad šb tent Konstitucinio Teismo nutarimuose teis s principas, kuris egzistuoja kaip filosofijos, teis s doktrinos, moral s ar politikos kategorija, gyja teisin gali . Konstitucinis Teismas, interpretuodamas konstitucij , i- esm s sukuria taikom norm , apibr flia jos ribas⁶². Bendrajam teis s principui konstitucinio reguliavimo sistemoje tenka pagrindinis vaidmuo.

Neretai b tent bendrasis teis s principas, atskleistas Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje, tampa tuo vieninteliu konstituciniu matu, kuriuo tikrinama istatymo, kito teis s akto atitiktis Konstitucijai.

⁶¹ Vai-tila A. Teis s teorija. Justitia. Vilnius, 2004. p. 318.

⁶² Ten pat.

3.1. Principo „Teisė į teisingą teismą“ taikymas teismų praktikoje

Ankstesniuose –io baigiamojo darbo skyriuose daugiau dėmesio buvo skiriama teorinei teisės principų analizei. Siekiant pilnai atskleisti baigiamojo darbo temą, –ioje dalyje remiantis empiriniu dokumentų analize su metodu bus bandoma atskleisti teisės principų taikymo Lietuvos teismų praktikoje ypatumus.

Analizuojant bendrąjį teisės principą, tvirtintą Konstitucijoje, taikymą Lietuvos teismų praktikoje, tikslinga teisės principų taikymo analizę pradėti remiantis Konstitucinio Teismo nutarimais.

Teisės principų taikymas teismų praktikoje bus analizuojamas siekiant patvirtinti baigiamojo darbo hipotezę: šis teisės principų taikymas teismų praktikoje pasireiškia tuo, kad teisės principus teismai taiko aiškindami teisę, atskleisdami jos esmę. Teisės principą, tvirtintą Konstitucijoje taikymas padeda kurti, aiškinti teisę, formuoti vieningą teismų praktiką.

Užduotyje darbo dalyje bus analizuojami šie bendrieji teisės principai: šteisinis teisingumas, šteisinis valstybės principas. Pasirinkti principai yra svarbūs tuo, kad tai ne tik konstituciniai principai, bet ir bendrieji teisės principai, todėl teismai nagrinėdami bylas dažnai remiasi šiais principais. Vis dažniau pastebima, kad teismai savo sprendimuose nurodo, kad jie remiasi bendraisiais teisės principais, o kartu ir Konstitucinio Teismo nutarimais, kuriuose yra analizuojamas šis principų turinys.

Kaip pavyzdį galima pateikti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartį civilinėje byloje, kurioje sprendimas buvo grindžiamas remiantis LR Konstitucinio Teismo suformuota praktika⁶³. Civilinėje byloje Nr. 3K-3-108/99 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad škonstitucijos normos yra normos-principai, bendrieji statymų pradmenys. LR Konstitucijos 6 str. tvirtinta nuostata, kad konstitucija yra vientisas ir tiesiogiai taikomas aktas, reikš, kad visos konstitucinės normos remiasi viršenybės prieš statymų ir kitus teisės aktus principu. Pastarieji statymai sukonkretina ir vysto konstitucinius statymus. Tiesiogiai Konstitucijos pagrindu ieškinyje gali būti tenkinamas tik tuo atveju, kai ginčo santykio nedetalizuoja kiti norminiai aktai, o statymai ar po statyminiai aktai, neprieštaraujantys Konstitucijai. Jei ginčo išsprendimui teismai remiasi specialiomis normomis, detalizuojančiomis konstitucines normas, nėra pagrindo konstatuoti, kad teismai nepasisakė dėl vis

⁶³ LAT nutartis civ. byloje Nr. 3K-3-108/99.

konstatavo, kad LR Konstitucijos 28 str. detalizuojantys statymai

Konstitucijos 107 straipsnio nuostatos yra neatskiriamai susijusios ir su Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalies nuostata, kad asmuo, kurio konstitucini s teis s ar laisv s pafleidffiamos, turi teis kreiptis teism .

LR Konstitucijos 30 str. skelbia: šasmuo, kurio konstitucini s teis s ar laisv s pafleidffiamos, turi teis kreiptis teism ō⁶⁴. Demokratin je visuomen je teism paskirtis yra uftikrinti teis s vir-enyb s princip ir fmogaus teisi apsaug . Toms vertyb ms uftikrinti skirta fmgiaus teis teising teism .

šAsmens teisi ir laisvi teisminio gynimo garantija ó esminis asmens teisi ir laisvi konstitucinio instituto elementas⁶⁵. Tame nutarime buvo suformuluota nuostata, kad Konstitucijos 30 str. 1 d. tvirtinta garantija yra procesinio pob dfflio, ji rei-čia, kad asmeniui turi b ti uftikrintas teisminis jo teisi ir laisvi gynimas. Teis kreiptis teism yra absoliuti. Negali b ti nustatytas toks teisinis regulivimas, pagal kur asmuo gyvendindams vien konstitucin teis , netekt galimyb s gyvendinti kit konstitucin teis . Tuo nutarimu Konstitucinis Teismas konstatavo, kad š statyme nustatytas teisinis reguliavimas ydingas d l to, kad jis suponuoja ir toki teisin situacij , kai asmuo gyvendindamas savo konstitucin teis kreiptis teism (teis , kad jo byla b t i-nagrin ta apeliacine tvarka), negali gyvendinti kitos konstitucin s teis s ó teis s, kad jam b t atlyginta padaryta materialin ir moralin flalaõ.

Asmens teis kreiptis teism suponuoja ir jo teis tinkam teisin proces , ji yra b tina teisingumo gyvendinimo s lyga. Pabr ftina, kad asmens konstitucin teis kreiptis teism negali b ti dirbtinai suvarfloma, negali b ti nepagr stai apsunkinamas jos gyvendinimas.

Asmens teis teising teismin proces turi b ti realiai gyvendinama, kad asmuo gal t ginti savo teises ir laisves, nes kitaip tekt pripaffinti -ios konstitucin s normos deklaratyvum . Toki pozicij Konstitucinis Teismas i-d st 1994 m. vasario 14 d. nutarime šD l Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodekso 53 straipsnio ir Lietuvos Respublikos Prokurat ros statymo 21 straipsnio tre iosios dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai⁶⁶. Tame nutarime buvo pabr fta, kad šKonstitucija, kurios 30 straipsnyje nustatyta, kad šasmuo, kurio konstitucini s teis s ar laisv s pafleidffiamos, turi teis kreiptis teism . fmgiaus laisva valia tvarko savo asmenin gyvenim ,

⁶⁴ LR Konstitucija//Valstyb s flinios. 1992, Nr. 31-953.

⁶⁵ LR Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas šD l LR Operatyvin s veiklos statymo ir LR Baudffiamojo proceso statymo nuostat atitikimo LR Konstitucijai//Valstyb s flinios. 2000, Nr. 39-1105.

⁶⁶ LR Konstitucinio Teismo 1994 m. vasario 14 d. nutarimas šD l Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodekso 53 straipsnio ir Lietuvos Respublikos Prokurat ros statymo 21 straipsnio tre iosios dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai//Valstyb s flinios. 1994, Nr.13-221.

laisva valia naudojasi teismine gynyba. Taiau jeigu ar padaryt ne manom galimyb realiai pasinaudoti teise teismine gynyba, teta pripaminti jos konstitucini s teis s deklaratyvum o.

Teisinje valstybje asmens teis ginti savo teises yra nekvestionuojama. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 1999 m. gegužis 11 d. nutarime pabr fl , jog šGarantuojant asmens teisi apsaug , b tina paisyti pamatini teisin s valstyb s princip , kurie reikalauja, kad jurisdikcin s ir kitos teis s taikymo institucijos b t ne-ali-kos ir nepriklausomos, siekt nustatyti objektyvi ties ir sprendim priimt tik teis s pagrindu. Tai manoma, tik jei procesas yra vie-as, -alys turi lygias teises, o teisiniai gin ai, ypa d l asmens teisi , sprendffiami uftikrinant -iam asmeniui teis ir galimyb jas ginti.⁶⁷

Teis teising teism yra gana plati ir ji apima gana pla i vairi teisi gyvendinimo teismo procese srit . Taiau viena svarbiausi teis s teising teism realizavimo s lyg yra teisingo sprendimo pri mimas ir priimto sprendimo vykdymas.

Teisingumo vykdymas neatsiejamas nuo teisingo spendimo byloje pri mimo. Tai pabr fl Konstitucinis Teismas 2006 m. rugs jo 21 d. priimtame nutarime⁶⁸. Siekiant uftikrinti teisingumo vykdym , turi b ti sudarytos teisin s prielaidos teismui i-tirti visas bylai reik-mingas aplinkybes ir priimti teising sprendim byloje. Ir prie-ingai o negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuris neleist teismui, atsifvelgus visas turin ias reik-m s bylos aplinkybes ir vadovaujantis teise, nenusiflengiant i- Konstitucijos kylantiems teisingumo, protingumo imperatyvams, priimti teising sprendim byloje ir -itaip vykdyti teisingum .

⁶⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo **1999 m. gegužis 11 d.** nutarimas šD l Lietuvos Respublikos Seimo statuto 259 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai o //Valstyb s flnios. 1999, Nr. 42-1345.

⁶⁸ LR Konstitucinio Teismo **2006 m. rugsjo 21 d.** nutarimas oD l Lietuvos Respublikos administracini byl teisenos statymo 85 straipsnio 3 dalies (2000 m. rugs jo 19 d. redakcija), 139 straipsnio 2, 3 dali (2000 m. rugs jo 19 d. red.), Lietuvos Respublikos baudffiamojo proceso kodekso 306 straipsnio (2004 m. liepos 8 d. red.), 308 straipsnio (2006 m. birfelio 1 d. red.) 2 dalies (2002 m. kovo 14 d. red.), 324 straipsnio 12, 13 dali (2002 m. kovo 14 d. red.), 377 straipsnio (2004 m. liepos 8 d. red.) 9 dalies (2002 m. kovo 14 d. red.), 448 straipsnio 7 dalies (2002 m. kovo 14 d. red.), 454 straipsnio 5, 6 dali (2002 m. kovo 14 d. red.), 460 straipsnio 4, 5 dali (2002 m. kovo 14 d. red.), Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 268 straipsnio 3 dalies (2002 m. vasario 28 d. red.), 285 straipsnio 2, 5 dali (2002 m. vasario 28 d. red.), 286 straipsnio 1 dalies (2002 m. vasario 28 d. red.), 288 straipsnio 4 dalies (2002 m. vasario 28 d. red.), 289 straipsnio 2 dalies (2002 m. vasario 28 d. red.), 303 straipsnio 2 dalies (2002 m. vasario 28 d. red.), 320 straipsnio 2 dalies (2002 m. vasario 28 d. red.), 325 straipsnio 2, 3 dali (2002 m. vasario 28 d. red.), 358 straipsnio 2, 3 dali (2002 m. vasario 28 d. red.) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, taip pat d l parei-k jo - Seimo nari grup s pra-y mo i-tirti, ar Lietuvos Respublikos teism statymo 119 straipsnio 2 dalies 1 punktas (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 119 straipsnio 5 dalis (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 120 straipsnio (2003 m. sausio 21 d. redakcija) 1 punktas (2002 m. sausio 24 d. redakcija), Lietuvos Respublikos Prezidento 2003 m. vasario 19 d. dekretas Nr. 2067 "D l apygardos teismo teis jo galiojim prat simo", Lietuvos Respublikos Prezidento 2003 m. birfelio 18 d. dekretas Nr. 128 "D l apygard teism skyri pirminink skyrimo" ta apimtimi, kuria nustatyta, kad Vilniaus apygardos teismo teis jas Konstantas Ramelis skiriamas -io teismo civilini byl skyriaus pirmininku, neprie-tarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai o //Valstyb s flnios. 2006, Nr. 102-3957.

šasmens teis motyvuot , argumentuot teismo sprendim - yra
Konstitucijoje ir fimo gaus teisi ir pagrindini laisvi apsaugos
konvencijoje tvirtintos asmens teis s teising bylos nagrin jim dalisõ.

Lietuvos Vyriausiasis Administracinis Teismas daugelyje byl yra paflym j s, kad teism
sprendimai administracin se bylose turi b ti tinkamai motyvuojami.

Teis s doktrinoje ilg laik pripaflystama, kad nemotyvuotas teismo sprendimas demokratin je
visuomen je laikomas piktnaudfiavimo valdffia pasirei–kimu. Motyvuoti teism sprendimai yra b tina
s lyga uftikrinti visuomen s pasitik jim teism sistema. Tik tokie teism sprendimai leidffia
fimon ms numatyti galimus teismo sprendimus ir tokiu b du uftikrinti teisinio ai–kumo bei tikrumo
principus. Tokie teismo sprendimai sudaro prielaidas suvienodinti teism praktik , uftikrinti, kad visi
teismai vienodai suprast ir ai–kint teis s normas. Teismo sprendimo motyvai sudaro prielaidas
asmeniui veiksmingai pasinaudoti apeliacijos teise.

Vienas i– konstitucinio principo šteis kreiptis teism õ aspekt yra galimyb apsk sti teismo
sprendim . Kaip paflym jo Konstitucinis Teismas škonstitucin asmens teis kreiptis teism ,
ai–kinama kit Konstitucijos nuostat kontekste, suponuoja ir tai, kad statymu turi b ti nustatytas toks
teisinis reguliavimas, kad bendrosios kompetencijos ar specializuoto pirmosios instancijos teismo
baigiam j akt b t galima apsk sti bent vienos auk–tesn s instancijos teismui. Asmens teis kreiptis
teism suponuoja ir jo teis tinkam teisin proces õ⁷².

Apibendrinant galima daryti i–vad , kad bendrasis teis s principas šteis teising teism õ
i–plaukia i– LR Konstitucijoje tvirtintos nuostatos šasmuo, kurio konstitucin s teis s ar laisv s
pafleidffiamos, turi teis kreiptis teism õ. ⁷³o principo turinys yra detaliai atskleistas LR Konstitucinio
Teismo jurisprudencijoje. Principo esm sudaro tai, kad asmens teis kreiptis teism ó tai absoliuti
asmens teis d l pafleist savo teisi ir laisvi kreiptis teism , teis , kad jo byl i–nagrin t ne–ali–kas
teismas, teis , kad teismas byloje priimt pagr st ir motyvuot sprendim , teis apsk sti teismo
spendim .

⁷² LR Konstitucinio Teismo **2006 m. sausio 16 d.** nutarimas šD I Lietuvos Respublikos baudffiamojo proceso kodekso 131
straipsnio 4 dalies (2001 m. rugs jo 11 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, d I Lietuvos Respublikos
baudffiamojo proceso kodekso 234 straipsnio 5 dalies (2003 m. balandffio 10 d., 2003 m. rugs jo 16 d. redakcijos), 244
straipsnio 2 dalies (2003 m. balandffio 10 d., 2003 m. rugs jo 16 d. redakcijos), 407 straipsnio (2003 m. birffelio 19 d.
redakcija), 408 straipsnio 1 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 412 straipsnio 2 ir 3 dali (2002 m. kovo 14 d. redakcija),
413 straipsnio 5 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 414 straipsnio 2 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija) atitikties
Lietuvos Respublikos Konstitucijaiõ//Valstyb s flinios. 2006, Nr. 7-254.

Teisinis valstybės principas – tai dar vienas bendrasis teisinis principas. Teisinis teorijoje – šis principas apibrėžiamas kaip šiuolaikinis, naujo tipo valstybės teoretinis modelis⁷³. Šio principo turinys detalai atskleidžia Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. Šis principas išplaukia iš Konstitucijos preambulės, kur tarp svarbiausių Lietuvos siekių yra rašytas siekimas atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės ir teisinės valstybės⁷⁴.

Konstitucinio teisinės valstybės principo esmė – teisinis viešpatavimas. Konstitucinis teisinis viešpatavimo imperatyvas reikalauja, kad valdžios laisvę riboja teisės, kuriai privalo paklusti visi teisiniai santykiai subjektai, neišskiriant nė teiskros subjektų. Vis teiskros subjektų diskreciją riboja aukštesnioji teisė – Konstitucija.

Konstitucinis teisinis valstybės principas yra universalus principas, kuriuo grindžiama visa Lietuvos teisės sistema ir pati Lietuvos Respublikos Konstitucija, teisinis valstybės principo turinys atsiskleidžia įvairiose Konstitucijos nuostatose ir yra aiškintinas neatsiejamai nuo Konstitucijos preambulėje skelbiamo atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės siekio.

Konstitucinis teisinis valstybės principas yra itin talpus, jis apima daug įvairių tarpusavyje susijusių imperatyvų. Konstitucinis Teismas savo nutarimuose ne kartą yra konstatavęs, kad Konstitucijoje tvirtintas teisinis valstybės principas, be kitų reikalavimų, suponuoja ir tai, kad turėtų būti užtikrintos pilnogaus teisės ir laisvės, kad visos valstybės valdžios gyvendinančios ir kitos valstybės institucijos, savivaldybių institucijos, visi pareigūnai turi veikti remdamiesi teise, paklusdami Konstitucijai ir teisei, kad Konstitucija turi aukštesnį teisinį galią ir kad visi teisės aktai turi atitikti Konstituciją.

Teisinis valstybės principas suponuoja visą teisės aktų hierarchiją ir neleidžia po statyminiais teisės aktais reguliuoti santykius, kurie turėtų būti reguliuojami tik statymu, taip pat po statyminiais teisės aktais nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuris konkuruotų su nustatytoju statyme, nebūt grindžiamas statymais, nes taip būtų pažeista Konstitucijoje tvirtinta statymų viršenybė po statyminiais teisės aktais.

Analizuojant LR Konstitucinio Teismo nutarimus galima daryti išvadą, kad teisinis valstybės principo turinys sudaro trys pagrindiniai elementai: teisinis tikrumas, teisinis aiškumas ir teisėtumas.

⁷³ Vaišvila A. Teisinis valstybės koncepcija Lietuvoje. Vilnius 2000. p.46.

⁷⁴ LR Konstitucija. //Valstybės žinios. 1992, Nr. 31-953.

patvirtinto teisinės valstybės principo elementų yra teisinis tikrumas, o ir teisinio aiškumo imperatyvas suponuoja tam tikrus privalomus reikalavimus teisiniam reguliavimui. Jis privalo būti aiškus ir darnus.

Teisinis tikrumo, aiškumo principas ó detaliai atskleistas Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje⁷⁵. Šis principas suponuoja tam tikrus privalomus reikalavimus teisiniam reguliavimui. Jis privalo būti aiškus ir darnus, teisės normos turi būti formuluojamos tiksliai, jose negali būti dviprasmybių. Teisės aktai turi būti nustatyta tvarka paskelbiami, galimybė su jais susipažinti turi turėti visi teisiniai santykiai subjektai. Neufikrinus teisėtumą ir apsaugos, teisinio tikrumo ir teisinio saugumo, nebūtų ufikrintas asmens pasitikėjimas valstybe ir teise.

Konstitucinis Teismas 2001 m. liepos 12 d. nutarime analizuodamas teisinės valstybės principą, išskyrė teisinio saugumo principą ir pabrėžė jo aspektus. Teismas pabrėžė, kad švienas iš esminių Konstitucijoje tvirtinto teisinės valstybės principo elementų yra teisinio saugumo principas. Principo paskirtis - laiduoti asmens pasitikėjimą savo valstybe ir teise. Jis reikalauja valstybės pareigų ufikrinti teisinio reguliavimo tikrumą ir stabilumą, apsaugoti teisinius santykius subjektų teises, taip pat gyvas teises, gerbti teisėtus interesus bei teisėtus laisvius⁷⁶.

Analizuojant – principų paflymtini du aspektai.

Pirma, teisinio saugumo imperatyvas suponuoja tam tikrus privalomus reikalavimus paflam teisiniam reguliavimui. Jis privalo būti aiškus ir darnus, teisės normos turi būti formuluojamos tiksliai. fimesnio lygmens teisės aktai neturi prieštarauti aukštesnio lygmens teisės aktams, ir joks teisės aktas negali prieštarauti Konstitucijai. Teisės norminiai aktai turi būti nustatyta tvarka paskelbiami, ir su jais turi turėti galimybę susipažinti visi teisiniai santykiai subjektai.

⁷⁵ LR Konstitucinio Teismo 2003 m. lapkričio 17 d. nutarimas šD I Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo statymo 5 straipsnio 2 dalies, 27(1) straipsnio, 29 straipsnio 7 dalies (2002 m. spalio 8 d. redakcija) 4 punkto, 56 straipsnio 2 dalies (2001 m. birflelio 26 d. redakcija) 1 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir d I Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. rugsėjo 3 d. nutarimo Nr. 1073 "D I mokesčių bazės netiesioginio nustatymo" 2 punkto, taip pat –iuo Vyriausybės nutarimu patvirtintų mokesčių bazės netiesioginio nustatymo metodų skyriaus "Mokesčių bazės netiesioginio nustatymo atvejai" ir skyriaus "mokesčių bazės netiesioginio nustatymo metodai" atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai //Valstybės flinios. 2003, Nr. 109-4887.

⁷⁶ LR Konstitucinio Teismo 2001 m. liepos 12 d. nutarimas šD I Lietuvos Respublikos valstybės politiką, teisę ir valstybės pareigų darbo apmokėjimo statymo 4 straipsnio 1 ir 2 dalių, 5 straipsnio 1 ir 3 dalių, 7 straipsnio 3 dalies 1 punkto, 4, 5 ir 6 dalių, –iuo statymo priedėlio ii skirsnio, Lietuvos Respublikos 2000 metų valstybės biudfleto ir savivaldybių biudflėt finansini rodikliai patvirtinimo statymo 6 priedėlio, Lietuvos Respublikos 2000 metų valstybės biudfleto ir savivaldybių biudflėt finansini rodikliai patvirtinimo statymo pakeitimo statymo 9 straipsnio, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. lapkričio 29 d. nutarimo Nr. 499 "D I valstybinės valdflios, valstybės valdymo ir teisės saugos organų vadovų bei kitų pareigūnų laikinos bandomosios darbo apmokėjimo tvarkos", Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. birflelio 24 d. nutarimo Nr. 666 "D I Lietuvos Respublikos teismų teisėjai, prokuratūros sistemos ir Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento pareigūnai bei kitų darbuotojų darbo apmokėjimo", Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gruodflio 28 d. nutarimo Nr. 1494 "D I Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. birflelio 30 d. nutarimo Nr. 689 "D I teisės tvarkos, teisės saugos ir kontrolės institucijų vadovaujančių pareigūnų ir valdininkų darbo apmokėjimo" dalinio pakeitimo" atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai //Valstybės flinios. 2001, Nr. 62-2276.

let reikalavim , susijusi su teisinio reguliavimo galiojimu. Pagal
na keisti tik laikantis i– anksto nustatytos tvarkos ir nepažeidžiant
konstitucijos principų ir normų, o tina *inter alia* laikytis principo *lex retro non agit*, teisinio
reguliavimo pataisomis negalima paneigti asmens teisės ir teisės į kėsį, turimi bti
užtikrinamas jurisprudencijos tęstinumas.

2003 m. kovo 17 d. nutarime Konstitucinis Teismas pabrėžė, kad ši– konstitucinio teisinio
valstybės principo statymų leidžiamajai kyla pareiga užtikrinti teisinio reguliavimo tikrumą ir stabilumą,
apsaugoti teisinius santykius dalyvių teises bei teisius į kėsį, garantuoti teisinį saugumą⁷⁷.

Teisės į kėsį apsaugos principas – sietinas su asmens teise pagrįstai tikėti, kad asmens
teisiškai nepažeidžiamas, nebus paneigtos gytos teisės, nebus ignoruoti asmens teisės interesai.

Teisės į kėsį apsaugos principas – vienas iš bendrųjų teisių principų. Jis galimas apibūdinti
kaip principas, apsaugantis asmens, kuriam teisinė sistema duoda pagrindą tikėti, kad jis turės tam tikrą
rezultatą, jei veiks teisėtai, interesus. Šis principas suprantamas, pirma, kaip valdžios pareiga laikytis
anksčiau prisiimtąsipareigojimą taip, kad nenukentėtų asmenų interesai.

Šis principas glaudžiai susijęs su gyvybiškai apsaugos principu, pagal kurį turimi bti apsaugomos
teisės, gytos pagal galiojančius teisės aktus. Taip pat susijęs su principais glaudžiai susijęs ir kitas,
asmens padidinti sunkinančio teisės akto atgalinio taikymo draudimo, principas.

2004 m. gruodžio 13 d. nutarime Konstitucinis Teismas akcentavo, kad šneatsiejami teisinio
valstybės principo elementai yra teisės į kėsį apsauga, teisinis tikrumas ir teisinis saugumas⁷⁸.

Teisės į kėsį apsaugos principas suponuoja valstybės, taip pat valstybės valdžios
gyvendinami bei kitų valstybės institucijų pareigą laikytis valstybės prisiimtąsipareigojimą⁷⁹.

Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad šis principas taip pat reiškia gyvybiškai
apsaugą, t. y. asmenys turi teisę pagrįstai tikėti, kad jie pagal galiojančius statymus ar kitus teisės
aktus, neprieštaraujančius Konstitucijai, gytos teisės bus išlaikytos nustatytą laiką ir galės būti realiai
gyvendinamos. Teisės į kėsį principas ypač svarbus reguliuojant santykius socialinio apsaugos
srityje, kur svarbu apsaugoti ir užtikrinti labiausiai pažeidžiamų asmenų teisius interesus ir teises.

⁷⁷ LR Konstitucinio Teismo 2003 m. kovo 17 d. nutarimas šD 1 Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių "Bitingš nafta", "Mafleiki nafta" ir "Naftotiekis" reorganizavimo statymo 3 straipsnio 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai//Valstybės žinios. 2003, Nr.27-1098.

⁷⁸ LR Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas šD 1 kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir statymams.//Valstybės žinios. 2004, Nr. 186.

⁷⁹ LR Konstitucinio Teismo 2009 m. rugsėjo 2 d. nutarimas šD 1 Lietuvos Respublikos Valstybinio socialinio draudimo pensijų statymo 30 straipsnio (2005 m. gegužės 19 d. redakcija), 32 straipsnio 4 dalies (2005 m. gegužės 19 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai//Valstybės žinios. 2009, Nr. 106-4434.

yra konstatavęs, kad vienas iš teisėtai įteisintų principo elementų Konstitucijai neprieštaraujančių statymus ir kitus teisės aktus, apsauga. Tačiau tai, kad pagal Konstituciją santykiuose su valstybe yra saugomi ir ginami tik tie asmenys, kurie kyla iš pačios Konstitucijos ar statymų bei kitų teisės aktų, neprieštaraujančių Konstitucijai. Tik tokie asmenys santykiuose su valstybe laikomi teisėtais.

Taip pat Konstitucinis Teismas pabrėžia, kad šreguliuodamas Konstitucijoje tvirtintą asmens teisę ir laisvę gyvendinimui, statymų leidžias negali paneigti asmens teisėtai, nes Konstitucijoje tvirtinti teisinio reguliavimo principai ir visų pirma konstitucinis teisinis valstybės principas draudžia nepagrįstai pabloginti asmens teisinį padėtį, paneigti gyvytes, ignoruoti asmens teisiškus interesus.

Konstitucinis Teismas konstatavo, kad asmenys, pagal statymų gijimą tikras teises, turi teisę pagrįstai tikėtis, jog šios teisės nustatytą laiką bus išlaikytos ir gyvendinamos, todėl keičiant teisinį reguliavimą būtina laikytis Konstitucijos normų ir principų, *inter alia* principo *lex retro non agit*.

Teismas akcentavo, kad šneuftikrinus asmens teisėtai išsaugos, teisinio tikrumo ir teisinio saugumo, nebūtų uftikrintas asmens pasitikėjimas valstybe ir teise⁸⁰.

Kalbant apie teisinis valstybės principus, reikia pabrėžti tai, kad šis principas vienodai traktuojamas tiek civilinėse, tiek baudžiamosiose, administracinėse justicijos bylose.

Teisinis valstybės principas baudžiamosios teisės kontekste suvokiamas kaip šteisinis valstybės siekis uftikrinti, kad kiekvienas asmuo ir visa visuomenė būtų saugūs nuo nusikalstamk sinimisi. Valstybės paskirtis ó uftikrinti šmogaus teises ir laisves, garantuoti viešąjį interesą, todėl vykdydama savo funkcijas valstybė turi priederm uftikrinti šmogaus teisi ir laisvi, kit Konstitucijos saugom vertybi, kiekvieno asmens ir visuomenės veiksming apsaugą nuo nusikalstamk sinimisi. Konstitucinis Teismas pabrėfl, kad šdemokratinis teisinis valstybės samprata apima tai, kad valstybė ne tik siekia saugoti ir ginti asmenis ir visuomenę nuo nusikaltimų ir kit pavojing teisės pafleidimų, bet ir sugeba tai daryti veiksmingai.

Konstitucijoje yra tvirtinta tokia demokratinis teisinis valstybės samprata, kai valstybė ne tik siekia saugoti ir ginti asmenis bei visuomenę nuo nusikaltimų ir kit pavojing teisės pafleidimų, bet ir sugeba tai daryti veiksmingai.

⁸⁰ LR Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimas D 1 Lietuvos Respublikos Organizuoto nusikalstamumo uftikardymo statymo 3 straipsnio (2001 m. birfelio 26 d. redakcija), 4 straipsnio (2001 m. birfelio 26 d., 2003 m. balandflio 3 d. redakcijos), 6 straipsnio (2001 m. birfelio 26 Dd redakcija) 3 dalies ir 8 straipsnio (2001 m. birfelio 26 d. redakcija) 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai/Valstybės šlinios. 2005, Nr. 1-7.

urti ir veiksmingai taikyti nusikalstamumo, ypa organizuoto,
tem , apiman i ir organizuoto nusikalstamumo keliamai gr smei
adekva tas prevencines poveikio priemones.

Teisin s valstyb s principas apima tai, kad teismui baudffiamajame procese kyla pareiga i-naudoti visas galimybes nustatyti objektyvi ties baudffiamosiose bylose ir priimti teising sprendim d l asmens, kaltinamo padarius nusikalstam veik , kaltumo. ⁸¹ pareig turi ir pirmos instancijos teismas.

Teisin s valstyb s principas suponuoja asmens teis tinkam teisin proces . Taigi, i- konstitucinio teisin s valstyb s principo kyla ir asmens teis tinkam teismo proces ⁸¹.

Asmens teisi ir laisvi teisminio gynimo garantija ó tai procesinio pob dfflio garantija, esminis asmens teisi ir laisvi konstitucinio instituto elementas, b tina teisingumo gyvendinimo s lyga, neatskiriamas konstitucinio teisin s valstyb s principo turinio elementas.

Teisin je valstyb je kiekvienam uftikrinama galimyb savo teises ginti teisme tiek nuo kit asmen , tiek nuo neteis t valstyb s institucij ar pareig n veiksm , kad asmeniui turi b ti garantuojama teis tur ti nepriklausom ir ne-ali-k gin o arbitr , kuris pagal Konstitucij ir statymus i- esm s i-spr st kilus teisin gin , kad -i teis turi kiekvienas asmuo, kad asmeniui jo pafleist teisi gynyba teisme garantuojama nepriklausomai nuo jo teisinio statuso, kad asmen pafleistos teis ir teis ti interesai teisme turi b ti ginami nepriklausomai nuo to, ar jie yra tiesiogiai tvirtinti Konstitucijoje, ar ne, kad asmens teis s turi b ti ne formaliai, o realiai ir veiksmingai ginamos tiek nuo priva i asmen , tiek nuo valdfflios institucij ar pareig n neteis t veiksm .

2004 m. gruodfflio 29 d. nutarime Konstitucinis Teismas konstatavo, kad škonstituciniu teisin s valstyb s principu turi b ti vadovaujamosi ne tik kuriant teis , bet ir j taikant. Taikant teis b tina paisyti toki i- konstitucinio teisin s valstyb s principo kylan i reikalavim , kaip asmen lygiateisi-kumas, negalimumas bausti du kartus uflt pat teis s pafleidim õ⁸².

Taip pat buvo pabr fta, kad šai-kindamas konstitucin teisin s valstyb s princip ir atskleisdamas Konstitucijoje tvirtint teisin s valstyb s sampratos turin , Konstitucinis Teismas formuoja oficiali konstitucin teisin s valstyb s doktrin ir drauge -i doktrin pl toja, i-ai-kindamas naujus, konkre ios bylos tyrimui b tinus Konstitucijoje nustatytus teisinio reguliavimo aspektusõ.

⁸¹ LR Konstitucinio Teismo **2000 m. birželio 30 d.** nutarimas šD 1 Lietuvos Respublikos flalos, padarytos neteis tais kvotos, tardymo, prokurat ros ir teismo veiksmiais, atlyginimo statymo 3 straipsnio 1 dalies ir 4 straipsnio 1 dalies 1 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijaiõ/Valstyb s flinios. 2000, Nr.54-1587.

⁸² LR Konstitucinio Teismo **2004 m. gruodžio 29 d.** nutarimas šD 1 Lietuvos Respublikos Organizuoto nusikalstamumo uflkardymo statymo 3 straipsnio (2001 m. birffelio 26 d. redakcija), 4 straipsnio (2001 m. birffelio 26 d., 2003 m. balandfflio 3 d. redakcijos), 6 straipsnio (2001 m. birffelio 26 Dd redakcija) 3 dalies ir 8 straipsnio (2001 m. birffelio 26 d. redakcija) 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijaiõ./Valstyb s flinios. 2005, Nr. 1-7.

formalus. Teisinis valstybės principas suponuoja ir tai, kad ufl teisės poveikio priemonės turi būti proporcingos (adekvacijos) teisės pažeidimui.

Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad škonstituciniai teisingumo, teisinis valstybės principai suponuoja ir tai, kad ufl teisės pažeidimus valstybės nustatomos poveikio priemonės turi būti proporcingos (adekvacijos) teisės pažeidimui, turi atitikti siekiamus tikslus ir visuotinai svarbius tikslus, neturi varfityti asmens akivaizdfliai labiau negu reikia –iems tikslams pasiekti; tarp siekiamo tikslo nubausti teisės pažeidėjus ir uftikrinti teisės pažeidimų prevenciją ir pasirinkt priemonė –iam tikslui pasiekti turi būti teisinga pusiausvyra (proporcingumas)⁸³. Konstitucinis teisingumo principas reikalauja nustatomas nuobaudas diferencijuoti taip, kad jas taikant būtų galima atsifflvelgti teisės pažeidimo pobūdį, atsakomybę lengvinančias ir kitas aplinkybes, kad atsifflvelgiant būtų galima skirti maffesn nuobaud nei sankcijoje numatytoji minimali ir kt.; statymuose ufl statym pažeidimus nustatomos baudos turi būti tokio dydflio, koks yra būtinas siekiant teisėtą ir visuotinai svarbaus tikslo uftikrinti statym laikymąsi, nustatyt pareigų vykdymą.

Reikia pabrėfti, kad teisės teisingo teisinio proceso tvirtinimas negali būti visapusiškai uftikrintas jei valstybės teismų sistemoje nebus formuojama vienoda, t.y. nuosekli ir neprieštaringa teismų praktika. Konstitucinis teismas 2006 m. kovo 28 d. nutarime pafflymjo, kad oKonstitucijoje tvirtintas teisinis valstybės principas suponuoja jurisprudencijos tvirtinimą⁸⁴.

Tame kontekste pabrėftina, jog Konstitucijoje tvirtinta bendrosios kompetencijos teismų instancijų sistema turi funkcionuoti taip, kad būtų sudarytos prielaidos formuoti vienodai (nuosekliai, neprieštaringai) bendrosios kompetencijos teismų praktikai – būt tokiai, kuri būtų grindflfiama su Konstitucijoje tvirtintais teisinis valstybės, teisingumo, asmenų lygybės teismui principais (bei kitais konstituciniais principais) neatskiriamai susijusia ir iš jų kylanti maksima, kad tokios pat (analogiškos) bylos turi būti sprendflfiamos taip pat, t. y. jos turi būti sprendflfiamos ne sukuriant naujus teismo precedentes, konkuruojančius su esamais, bet paisant jau tvirtintiems.

⁸³ LR Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 21 d. nutarimas oD 1 Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės statymo 18 straipsnio 8 dalies (2004 m. kovo 9 d. redakcija), 34 straipsnio 17 dalies (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandflfio 25 d. redakcijos), 41 straipsnio (2004 m. kovo 9 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, d 1 Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. geguflės 20 d. nutarimu Nr. 618 "D 1 Didmeninis ir maffmeninis prekybos alkoholio produktais licencijavimo taisyklė ir Maffmeninis prekybos alkoholiniais g rimais prekybos ir viešojo maitinimo mone taisyklė patvirtinimo" patvirtint Didmeninis ir maffmeninis prekybos alkoholio produktais licencijavimo taisyklė 28.5, 51.5 punkt (2004 m. geguflės 20 d. redakcija), 51 punkto (2004 m. geguflės 20 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai o/Valstybės flnijos. 2008 -01-24, Nr. 10-349.

⁸⁴ LR Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas šD 1 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo statymo 62 straipsnio 1 dalies 2 punkto, 69 straipsnio 4 dalies (1996 m. liepos 11 d. redakcija), Lietuvos Respublikos teismų statymo 11 straipsnio 3 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 96 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai o/Valstybės flnijos. 2006, Nr. 36-1262.

o valstybės principas suvokiamas kaip teisinis valstybės siekis ginti piliečių interesus, taip pat užtikrinti konstitucinių nuosavybės teisės apsaugos garantijų. O nes j pirmiausia saugos asmens turimas nuosavybės teisės.

Nuosavybės teisė viena iš pagrindinių asmens civilinių teisių. Nuosavybės neliečiamumas ir apsauga reiškia, kad savininkas turi teisę valdyti jam priklausantį turtą, juo naudotis ir disponuoti, taip pat teisę reikalauti, kad kiti asmenys nepažeistų jo teisių, o valstybė turi pareigą ginti ir saugoti nuosavybės nuo neteisėto ksinimosi j .

Konstitucinis Teismas, nagrinėdamas bylas dėl nuosavybės teisių išlikus nekilnojamajam turtui atkrimo, konstatavo, kad pažeidus teisės nuosavybės kartu paneigiamas teisinio tikrumo ir stabilumo, teisėtai apsaugos principas. Tuo būdu pažeidžiamas konstitucinis teisinis valstybės principas.

Teismas 2003 m. kovo 7 d. nutarime konstatavo, kad španaikinus Piliečių nuosavybės teisių išlikus nekilnojamajam turtui atkrimo statymo 2 straipsnio 1 dalies 5 punkto normą, dalies piliečių, kuriems turtas perleistas nesilaikant statymo nustatytos formos ir tvarkos testamentu (naminiu testamentu) arba sutartimis (pirkimo-ópardavimo, dovanojimo ar kitokiu rašytiniu dokumentu), taip pat piliečių, kuriems nuosavybės teisė per mėjai testamentu paliko turtą, gytos teisės atkurti nuosavybės teisę nurodyt išlikus nekilnojamajam turtui buvo paneigtos, buvo nepaisoma teisinio tikrumo ir stabilumo, teisėtai apsaugos principo⁸⁵. Tokiu teisiniu reguliavimu buvo pažeistas konstitucinis teisinis valstybės principas.

Administracinės teisės aspektu teisinis valstybės ótai valstybė, kuri remiasi teisinio tikrumo, teisinio aiškumo bei teisinio saugumo principais. Teisinis valstybė turi nustatyti teisinis atsakomybės proporcingumą, Konstitucinis Teismas viename iš daugelio nutarimų dėl Administracinės teisės pažeidimų kodekso straipsnių atitikimo LR Konstitucijai nurodė, kad šviesa teisės sistema turi būti grindžiama konstituciniu teisiniu valstybės principu, kuris suponuoja ir nustatytos teisinis atsakomybės proporcingumą. Uf teisės pažeidimus valstybės nustatomos poveikio priemonės turi būti proporcingos teisės pažeidimui, turi atitikti siekiamus teisinius ir visuotinai svarbius tikslus, neturi asmens varfityti akivaizdžiai labiau negu reikia –iems tikslams pasiekti⁸⁶.

⁸⁵ LR Konstitucinio Teismo 2003 m. kovo 7 d. nutarimas šD 1 Lietuvos Respublikos statymo "D 1 piliečių nuosavybės teisių išlikus nekilnojamajam turtui atstatymo tvarkos ir slygų" 14 straipsnio (1993 m. sausio 12 d. redakcija), Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių išlikus nekilnojamajam turtui atkrimo statymo 2 straipsnio 1 dalies bei –ios dalies 5 punkto, 15, 20 ir 21 straipsniai (2002 m. sausio 15 d. redakcija), Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių išlikus nekilnojamajam turtui atkrimo statymo 15 straipsnio 1 dalies 2, 4, 5 ir 6 punktų, –io straipsnio 2 ir 4 dalių, 16 straipsnio 10 dalies, 20 straipsnio (2002 m. spalio 29 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. sausio 17 d. nutarimo Nr. 27 "D 1 gyvenamajam namui, būtinai valstybės reikmėms, išpirkimo" atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai //Valstybės žinios. 2003, Nr. 24-1004.

⁸⁶ LR Konstitucinio Teismo 2001 m. spalio 5 d. nutarimas šD 1 Lietuvos Respublikos administracinės teisės pažeidimų kodekso 269 straipsnio 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai //Valstybės žinios. 2001, Nr. 85-2977.

administracinius teis s pafleidimus teismas pasisak , kad šNustatant alu paisyti konstitucinio teisin s valstyb s principo, protingumo, teisingumo, proporcingumo reikalavim . I–Konstitucijos kylantis proporcingumo principas rei–kia, kad nustatytos teisin s priemon s turi b ti b tinos demokratin je visuomen je ir tinkamos siekiamiems teis tiems bei visuotinai svarbiems tikslams (tarp tiksl ir priemoni turi b ti pusiausvyra), jos neturi varflyti asmens teisi labiau negu reikia –iems tikslams pasiekti, o jeigu –ios teisin s priemon s yra susijusios su sankcijomis ufl teis s pafleidim , tai min tos sankcijos turi b ti proporcingos padarytam teis s pafleidimui.⁸⁷

D I administracin s nuobaudos skyrimo teismas pabr fl , kad skiriama bausm arba nuobauda turi b ti teisinga⁸⁸. Pagal Konstitucij teismas, taikydamas sankcij ufl teis s pafleidim , turi tur ti galimyb atsifvelgti visas atsakomyb lengvinan ias aplinkybes, taip pat ir tas, kurios n ra nurodytos statyme, ir paskirti teis s pafleid jui –velnesn negu statymo numatyta sankcija bausm arba nuobaud . Pasirink s tok sankcijos ó pinigin s baudos ufl teisei prie–ingos veikos padarym konstravimo b d , kai pa iame teisin atsakomyb ufl nurodyt teisei prie–ing veik nustatan iame straipsnyje yra nustatyta tokia pinigin bauda, kuri yra i–ties didel , t. y. tokia sankcija, kuri teis s pafleid jams yra griefta, statym leid jas kartu turi statymu nustatyti ir tok teisin reguliavim , kad teismas, taikydamas sankcij ufl –i teisei prie–ing veik ó skirdamas pinigin baud , gal t atsifvelgti visas atsakomyb lengvinan ias aplinkybes, taip pat ir tas, kurios n ra *expressis verbis* nurodytos statyme, ir jeigu yra toki atsakomyb lengvinan i ar kit aplinkybi , d l kuri atitinkama pinigin bauda teis s pafleid jui b t akivaizdfiai per didel , nes neproporcinga (neadekvati) padarytam teis s pafleidimui, ir d l to neteisinga, paskirti jam maflesn negu statymo nustatytoji pinigin baud ó maflesn pinigin baud nei statyme tvirtinta minimali pinigin bauda (sankcijos flemutin riba) arba grieftai apibr fto dydfio pinigin bauda.

Maflesn s negu statymo nustatytos pinigin s baudos skyrimas turi b ti ne taisykl , bet i–imtis ó j teismas gali skirti tik esant ypatingoms atsakomyb lengvinan ioms aplinkyb ms, kitoms aplinkyb ms, kurias neatsifvelgus statyme nustatyto dydfio pinigin bauda, jeigu ji b t paskirta, b t akivaizdfiai neteisinga. Teismas, skirdamas maflesnes negu statymo numatytas pinigines baudas, tai turi daryti itin atidffiai ir atsargiai, kad neb t pafleisti asmens, visuomen s, valstyb s interesai.

D I administracin s atsakomyb s atirbojimo nuo baudffiamosios atsakomyb s Konstitucinis Teismas pabr fl , kad óvertinant, ar teisin atsakomyb priskirtina administracinei, ar baudffiamajai

⁸⁷ LR Konstitucinio Teismo 2005 m. lapkričio 12 d. nutarimas šD I Lietuvos Respublikos administracini teis s pafleidim kodekso163(2) straipsnio (2002 m. liepos 5 d. redakcija) 5 dalies ir –io straipsnio(2003 m. liepos 4 d. redakcija) 6 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai//Valstyb s flinios. 2005, Nr. 134-4819.

⁸⁸ Ten pat.

Administracin s ir baudffiamosios teisin s atsakomyb s esama nemafla .
Administracin teis s paktim ir nusikalstam veik pavojingumas yra nevienodas, skiriasi ir patraukimo administracin n arba baudffiamojon atsakomyb n padariniai. Administracin s nuobaudos gali b ti pana–ios kriminalines bausmes. Tiau pabr ftina, kad statym leid jas turi siekti tarp–akinio administracin ir baudffiam j sankcij suderinamumo.

Taigi, darytina i–vada, kad administracin s teis s aspektu, teisin valstyb suvokiama kaip valstyb uftikrinanti teis t l kes i , teisinio saugumo, teisinio tikrumo, proporcingumo princip taikym bei gyvendinanti –iuos principus.

Darbo teis s aspektu LR Konstitucinis Teismas taip pat i–pl tojo teisin s valstyb s princip bei vien i– element ó teis t l kes i princip , kur teis gauti atlyginim yra neatskiriama teisin s valstyb s principo dalis. Konstitucinis Teismas, ai–kindamas Konstitucijos 48 straipsnio 1 dal , kurioje tvirtinta teis gauti teising apmok jim ufl darb , 2001 m. gruodffio 18 d. nutarime šD l Lietuvos Respublikos Vyriausyb s 1999 m. rugpj io 27 d. nutarimo Nr. 942 šD l biudffetini staig ir organizacij darbuotoj darbo apmok jimo s lyg dalinio pakeitimo 6 ir 7.2 punkt atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos darbo sutarties statymo 22 straipsniui 6 nurod , kad šKonstitucijoje garantuota teis gauti teising apmok jim ufl darb yra tiesiogiai susijusi su vis asmen lygyb s statymui, teismui ir kitoms valstyb s institucijoms principu, ir kad –i teis neatskiriama nuo konstitucinio teisin s valstyb s principo, apiman io ir teis t l kes i apsaugos princip 6⁸⁹.

Konstitucinis teis t l kes i apsaugos principas rei–kia, kad jei asmeniui pagal teis s aktus yra nustatytas tam tikras apmok jimas ufl darb , tai jis ir turi b ti mokamas nustatyt laik . Teis t l kes i apsaugos principas siejasi su vis valstyb s institucij pareiga laikytis prisiimt sipareigojim . Tis principas taip pat rei–kia gyt teisi apsaug , t. y. asmenys turi teis pagr staitik tis, kad j pagal galiojan ius teis s aktus gytos teis s bus i–laikytos nustatyt laik ir gal s b ti realiai gyvendinamos. Teismas pabr fl , kad šteis t l kes i principas rei–kia ir tai, kad apmok jimo ufl darb maffinimas turi atitikti konstitucin proporcingumo princip 6.

Konstitucinis Teismas 2001 m. liepos 12 d. nutarime yra konstatav s, kad pagal – princip teisin reguliavim galima keisti tik laikantis i– anksto nustatytos tvarkos ir nepafleidffiant Konstitucijos

⁸⁹ LR Konstitucinio Teismo 2001 m. gruodžio 18 d. nutarimas šD l biudffetini staig ir organizacij darbuotoj darbo apmok jimo s lyg dalinio pakeitimo 6 ir 7.2 punkt atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai 6/Valstyb s flinios. 2001 Nr. 107-3885.

alia laikytis principo *lex retro non agit*, teisinio reguliavimo teis t interes ir teis t l kes i .

Tai, kad teismai priiman t sprendimus remiasi LR Konstitucinio teismo jurisprudencija, rodo gausi teism praktika.

Lietuvos Auk–iausiasis Teismas nagrin jamoje baudfiamojoje byloje r m si LR Konstitucinio Teismo nutarimuose suformuluotu teisin s valstyb s principu. Teismas konstatavo, kad šteisingumo ir teisin s valstyb s siekis tvirtintas Lietuvos Respublikos Konstitucijos (toliau ó ir Konstitucija) preambul je. Vadinasi, teisingumo principas neatsiejamas nuo teisin s valstyb s imperatyvo ir yra vienas svarbiausi moralini vertybi bei teisin s valstyb s pagrind .

Pagal Konstitucij teisingumas gali b ti gyvendintas uftikrinant tam tikr interes pusiausvyr , i–vengiant atsitiktinum ir savival s, socialinio gyvenimo nestabilumo, interes prie–prie–os. Taigi teisingumas yra vienas pagrindini teis s, kaip socialinio gyvenimo reguliavimo b do, tiksl ō⁹⁰.

Teismai vadovaujasi ne tik LR Konstitucinio Teismo jurisprudencija, bet ir taiko bendruosius bendruosius teis s principus.

Tai rodo Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo 2008 m. lapkri io 21 d. nutartis, kurioje buvo konstatuota: šatsifvelgiant konkre ias –ios bylos faktines aplinkybes (apeliant s darbo staff ir patirt , itin teigiam jos, kaip seni n s, veiklos vertinim , nuolatin pareigyb s lygio kaitaliojim , tai, kad seni no pareigyb s galimas lygis Seimo nutarimu nustatytas tik 2002 metais), taip pat teisingumo, teis t l kes i principus, apeliant s atleidimas i– Sari seni n s pareig , jai gijus reikiam i–silavinim –iai valstyb s tarnybos pareigybei uflimti, teis j kolegijos nuomone, neb t teisingas⁹¹.

Teismas vadovaudamasis teisingumo principu ir atsifvelgdamas bylos aplinkybes konstatavo, kad šKonstitucijoje tvirtintas teisingumo principas, taip pat nuostata, kad teisingum vykdo teismai, rei–kia, jog konstitucin vertyb yra ne pats sprendimo pri mimas teisme, bet b tent teisingo sprendimo pri mimas.

Yoje byloje Lietuvos Vyriausiasis Administracinis Teismas pabr fl , kad škonstitucin teisingumo samprata suponuoja ne tik formal , nominal teismo vykdom teisingum , ne tik i–orin teismo vykdomo teisingumo regimyb , bet ir - svarbiausia ó tokius teismo sprendimus (kitus teismo baigiamuosius aktus), kurie savo turiniu n ra neteisingi, vien formaliai teismo vykdomas teisingumas n ra tas teisingumas, kur tvirtina, saugo ir gina Konstitucija.

Lietuvos Auk–iausiasis Teismas taip pat savo priimtose nutartyse remiasi LR Konstitucinio Teismo suformuluota doktrina. Civilin je byloje Nr. 3K-7-5/2007 nagrin damas antstolio darbo

⁹⁰ Lietuvos Auk–iausiojo Teismo nutartis baudfl.byloje Nr. 2K-7-45/2007.

⁹¹ Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo 2008 m. lapkri io 21 d. nutartis byloje Nr. A-756-1602/2008.

Konstitucinio Teismo 2001 m. gruodžio 18 d. nutarimu, ir juo ta, kad antstoliui neturi būti mokamas atlyginimas, jei skolininkas sumoka skolą ar kitaip atsiskaito su iėkotoju, reikėtų antstolio teisėtai įkėsi principo pažeidimė. Teisėtai įkėsi principo pažeidimas gali turėti neigiamą poveikį sprendimė vykdymo veiksmingumui⁹².

Įanalizavus konstitucinio šėteisinės valstybės principo taikymė Lietuvos teismė praktikoje, galima daryti iėvadė, kad konstitucini šėteisinės valstybės principė sudaro iė elementai: teisinio tikrumo, teisinio aiėkumo, teisinio saugumo bei teisėtai įkėsi principai. Tė principai papildo vienas kitė. Tė principė taikymas teismė praktikoje uftikrina teisinės valstybės principo gyvendinimė. Tė principo taikymas teismė sprendimuose ó tai tarsi matas, kuriuo vertinamas teismo sprendimo pagrėstumas, teisėtumas. Todėl tiek fėmesnės instancijos, tiek aukėtesnės instancijos teismai priima sprendimus taikydami konstitucini šėteisinės valstybės principė.

3.3. Asmenų lygėbės principo taikymas teismė praktikoje

Konstitucijos 18 straipsnyje nustatyta: ōfėmogaus teisės ir laisvės yra prigimtinės⁹³. Jame tvirtinta norma yra universalus pobėdėio, ja remiantis garantuojamos ir ginamos fėmogaus teisės bei laisvės. Tė normoje nustatytas principas atsiskleidėia kituose Konstitucijos straipsniuose, tvirtinančiuose konkrečias fėmogaus teises ir laisves.

Konstitucinis Teismas 1998 m. gruodžio 9 d. nutarime paėlymė jo: šPrigimtinis fėmogaus teisi pobėdis reiėkia, kad jos yra neatskiriamos nuo individo, nesusietos nei su teritorija, nei su tauta. Prigimtines teises fėmogus turi nepriklausomai nuo to, ar jos yra tvirtintos valstybės teisė aktuose, ar ne. Tė teisės turi kiekvienas fėmogus, tai reiėkia, kad jas turi ir geriausiai, ir blogiausiai fėmonės.⁹⁴ Konstitucinis fėmogaus teisi ir laisvi prigimtinio pobėdėio pripaėfinimas suponuoja tai, kad negali būti nustatyta tokia iė teisė ir laisvi gyvendinimo tvarka, kad jė gyvendinimas priklausytė nuo teisė nepagrėstė valstybės institucijė, pareigėn ar kitė asmenė sprendimė.

fėmogaus teisi ir laisvi prigimtinio pobėdėio pripaėfinimo principas atsiskleidėia ir variuose Konstitucijos straipsniuose (jė dalyse), tvirtinančiuose tam tikras fėmogaus teises ir laisves. Tė

⁹² Lietuvos Aukėiausiojo Teismo nutartis civ.byloje Nr. 3K-7-5/2007.

⁹³ LR Konstitucija//Valstybės fėlinios. 1992, Nr. 31-953.

⁹⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. gruodžio 9 d. nutarimas šD 1 Lietuvos Respublikos baudėfėiamojo kodekso 105 straipsnio sankcijoje numatytos mirties bausmės atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai//Valstybės fėlinios. 1998 Nr. 109-3004.

Respublikos, kaip demokratinės teisės valstybės, konstitucinės teisės valstybės vienas iš svarbiausių uždavinių – ginti ir saugoti žmogaus teisi ir laisvi tvirtinimas Konstitucijoje suponuoja statym leid jo, kit teis k ros subjekt pareig leidffiant asmens ir valstyb s santykius reguliuojan ius teis s aktus vadovautis žmogaus teisi ir laisvi prioritetu, nustatyti pakankamas žmogaus teisi ir laisvi apsaugos ir gynimo priemones, jokia b du –i teisi ir laisvi nepažeisti ir neleisti, kad jas pažeist kiti.

Papilytina ir tai, kad negalima aiškinti, es bet kuri Konstitucijoje tvirtinta žmogaus teis ar laisv yra prigimtin viend lto, kad ji yra tvirtinta Konstitucijoje. Tam tikros Konstitucijoje tvirtintos žmogaus teis s ar laisv s pažeidimas savaime nereiškia, kad yra pažeistas ir Konstitucijos 18 straipsnyje tvirtintas žmogaus teisi ir laisvi prigimtinio pob dffio pripaflinimo principas.

Konstitucijoje tvirtintos žmogaus teis s ir laisv s sudaro viening ir darni sistem . Konstitucijoje yra tvirtinta tokia žmogaus teisi ir laisvi samprata, kad vien asmen teis s ir laisv s sugyvena su kit asmen teis mis ir laisv mis.

Konstitucijos 28 straipsnyje nustatyta, kad, gyvendindamas savo teises ir naudodamasis savo laisv mis, žmogus privalo laikytis Konstitucijos ir statym , nevarfflyti kit žmoni teisi ir laisvi . Konstitucinis žmogaus teisi ir laisvi tvirtinimas savaime nereiškia, kad negalima riboti j gyvendinimo. Konstitucinis Teismas savo nutarimuose ne kart yra konstatav s, kad špagal Konstitucij riboti konstitucini žmogaus teisi ir laisvi gyvendinim galima, jeigu yra laikomasi tam tikr s lyg ū⁹⁵.

Vienam iš naujausi LR Konstitucinio Teismo nutarim , teismas dar kart pabr fl , kad ū asmens teis s ir laisv s gali b ti ribojamos, kartu gali b ti ribojama ir kin veiklos laisv ū⁹⁶. Pagal Konstitucij riboti asmens teises ir laisves, taip pat ir kin s veiklos laisv galima, jeigu yra laikomasi –i s lyg : tai daroma statymu; ribojimai yra b tini demokratin je visuomen je siekiant apsaugoti kit asmen teises bei laisves ir Konstitucijoje tvirtintas vertybes, taip pat konstituci–kai svarbius tikslus;

⁹⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo **2004 m. gruodžio 29 d.** nutarimas ūD 1 Lietuvos Respublikos organizuoto nusikalstamumo ufkardymo statymo 3 straipsnio (2001 m. birffelio 26 d. redakcija), 4 straipsnio (2001 m. birffelio 26 d., 2003 m. balandffio 3 d. redakcijos), 6 straipsnio (2001 m. birffelio 26 d. redakcija) 3 dalies ir 8 straipsnio (2001 m. birffelio 26 d. redakcija) 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ū//Valstyb s flnios. 2005 Nr. 1-7.

⁹⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo **2009 m. spalio 8 d.** nutarimas šD 1 Lietuvos Respublikos Vyriausy b 2003 m. sausio 28 d. nutarimu Nr. 113 "D 1 nefasuot naftos produkt prekybos licencijavimo" patvirtint Nefasuot naftos produkt prekybos licencijavimo taisykli 42 punkto (2006 m. sausio 31 d. redakcija) nuostatos "Licencijos galiojimas panaikinamas, jeigu <...> 42.10. siteis ja teismo nutartis monei i–kelti bankroto byl <...>" atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos moni bankroto statymo 10 straipsnio 7 dalies (2001 m. kovo 20 d. redakcija) nuostatai// Valstyb s flnios. 2009 Nr. 121-5237.

ir laisvi prigimtis bei esm ; yra laikomasi konstitucinio

Konstitucinis vis asmen lygyb s principas reikalauja, kad teis je pagrindin s teis s ir pareigos b t tvirtintos visiems vienodai. Konstitucinis vis asmen lygyb s statymui, teismui ir kitoms valstyb s institucijoms ar pareig nam s principas pareigoja valstyb vienodai veiksmingomis priemon mis ginti kiekvieno asmens teises ir laisves⁹⁷.

Konstitucijos 29 straipsnyje nustatyta: ō statymui, teismui ir kitoms valstyb s institucijoms ar pareig nam s visi asmenys lyg s. fimoaus teisi negalima varflyti ir teikti jam privilegij d l jo lyties, ras s, tautyb s, kalbos, kilm s, socialin s pad ties, tik jimo, sitikinim ar paffi r pagrindu.ō

Konstitucinis Teismas daugelyje savo nutarim ai-kindamas lygiateisi-kumo princip suformulavo bei i-skyr kelet -io principo element , tai: asmen lygyb statymui, asmen lygyb teismui, asmen lygyb kitoms valstyb s institucijoms ar pareig nam s⁹⁸. Lygiateisi-kumas rei-kia diskriminacijos, vairi nepagr st privilegij suteikimo tam tikroms asmen kategorijoms draudim .

Teismas pabr fl kad asmen lygyb s principas vienodai taikomas tiek fiziniams, tiek juridiniams asmenims. Teismas nurod , kad švis asmen lygyb s statymui principas - demokratin s visuomen s pagrindas. Konstitucijos nuostata š statymui visi asmenys lyg s ō reikalauja, kad -alies teis je b t tvirtintos pagrindin s teis s ir pareigos kiekvienam asmeniui lygiai su kitais, be joki i-im i ō. Tyoje nuostatoje skelbiama formali vis asmen lygyb . Konstitucinis asmen lygyb s principas savaime nepaneigia to, kad statymu gali b ti nustatytas nevienodas teisinis reguliavimas tam tikr asmen kategorij , esan i skirtingose pad tyse, atflvilgiu. Tai taikytina ne tik fiziniams, bet ir juridiniams asmenims.

Asmen lygyb teismui ō tai dar viena sud tin konstitucinio lygiateisi-kumo principo dalis. Teismas konstatavo, kad Konstitucijos 29 straipsnio pirmojoje dalyje tvirtinto vis asmen lygyb s principo nuostata "teismui visi asmenys lyg s" yra sudedamoji -io principo dalis.

Tyose normose tvirtinamas asmen teisin s lygyb s ir nediskriminavimo principas. Vis asmen lygyb prie-teism rei-kia, kad nei vienas i-j neturi privilegij vienas kito atflvilgiu ir kad statym nuostatos yra vienodos kiekvieno i-j teis ms, pareigoms bei atsakomybei. Valstyb (jos

⁹⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. birželio 30 d. nutarimas šD 1 Lietuvos Respublikos flalos, padarytos neteis tais kvotos, tardymo, prokurat ros ir teismo veiksmais, atlyginimo statymo 3 straipsnio 1 dalies ir 4 straipsnio 1 dalies 1 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijaiō//Valstyb s flnios. 2000 ,Nr.54-1587.

⁹⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1996 m. balandžio 18 d. nutarimas šD 1 Lietuvos Respublikos Komercini bank statymo 37 straipsnio pirmosios dalies 7 punkto, 39 straipsnio, 40 straipsnio pirmosios bei antrosios dali , 45 straipsnio ir 46 straipsnio antrosios bei tre iosios dali atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijaiō//Valstyb s flnios. 1996, Nr. 36-915.

šiuo atvežiui, vienodo pagarbiam ir aktyviai, vienodo veiksmingumo priemonėmis
es arba padėti jas gyvendinti.

Konstitucijos 27 straipsnyje tvirtintas visų asmenų lygybės principas – esmės reikiamas
diskriminacijos draudimas. Diskriminacija dažniausiai suprantama kaip flogaus teisės
varfymas ar tam tikrų privilegijų teikimas atsiŖvelgiant lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties,
tikėjimo, sitikinimo ar paŖliarpoŖlymius. Tačiau diskriminacija nelaikomas diferencijuotas teisinis
reguliuavimas, kai jis taikomas tam tikroms vienodais poŖlymiais pasiflyminio ms asmenų grupėms,
jeigu tuo siekiama pozityvi, visuomeniškai reikmingi tikslai. Prie diskriminacinių ribojimų
nepriskiriami ir specialūs reikalavimai arba tam tikros slygos, kai jų nustatymas bna susijęs su
reguliuojamų santykių ypatumais. Pavyzdžiui, vair s i silavinimo, kvalifikacijos, sveikatos ir darbo
staŖlo reikalavimai statymuose bna numatyti pilieiams, stojantiems valstybinėse tarnybėse.
AtsiŖvelgiant darbo ypatumus valstybės institucijose bei atsakomybėse, tokie reikalavimai laikomi
natūraliais, nei vengiamais, jie taikomi visose valstybėse, todėl paprastai –iais atvejais net nekyla
klausimo dėl piliečių teisės dalyvauti valdant savo šalį pafleidimo ar ribojimo.

Konstitucinis Teismas 1998 m. gruodžio 9 d. nutarime paŖlymjo: šPrigimtinis flogaus teisės
pobdis reikiamas, kad jos yra neatskiriamos nuo individo, nesusietos nei su teritorija, nei su tauta.

Prigimtinės teisės flogus turi nepriklausomai nuo to, ar jos yra tvirtintos valstybės teisės
aktuose, ar ne. Ties teisės turi kiekvienas flogus, tai reikiamas, kad jas turi ir geriausiai, ir blogiausiai
fmon s. Konstitucinis flogaus teisės ir laisvės prigimtinių pobdŖio pripaŖfinimas suponuoja tai, kad
negali būti nustatyta tokia –i teisės ir laisvės gyvendinimo tvarka, kad jų gyvendinimas priklausyt
nuo teisės nepagrįstų valstybės institucijų, pareigūnų ar kitų asmenų sprendimų.

PaŖlym tina ir tai, kad negalima aiškinti, es bet kuri Konstitucijoje tvirtinta flogaus teisės ar
laisvės yra prigimtinė vien dėl to, kad ji yra tvirtinta Konstitucijoje. Tam tikros Konstitucijoje tvirtintos
flogaus teisės ar laisvės pafleidimas savaime nereikiamas, kad yra pafleistas ir Konstitucijos 18
straipsnyje tvirtintas flogaus teisės ir laisvės prigimtinių pobdŖio pripaŖfinimo principas.

Konstitucijoje tvirtintos flogaus teisės ir laisvės sudaro vieningą ir darnią sistemą.
Konstitucijoje yra tvirtinta tokia flogaus teisės ir laisvės samprata, kad vienų asmenų teisės ir laisvės
sugyvena su kitų asmenų teisėmis ir laisvėmis. Min tina, kad gyvendindamas savo teises ir laisves
flogus privalo laikytis Konstitucijos ir statymų, nevarflyti kitų fmonių teisės ir laisvės (Konstitucijos
28 straipsnis). Konstitucinis Teismas 1997 m. vasario 13 d. nutarime yra paŖlym j s, kad tarp, viena,
asmens teisės ir laisvės ir, antra, visuomenės interesų neretai kyla konfliktai, o kartais atsiranda ir
prie taravimai, kad demokratinėje visuomenėje tokie prie taravimai sprendŖiami derinant skirtingus

Asmuo turi teisę laisvai reikšti savo mintis ir sitikimus, gauti ir skleisti informaciją bei idžias (LR Konstitucijos 25 str. 1 ir 2 dalys). Teisė laisvai reikšti savo mintis ir sitikimus tvirtina Europos žmogaus Teisių Konvencijos 10 straipsnyje⁹⁹. Tame straipsnyje nurodoma, kad kiekvienas turi teisę laisvai reikšti savo mintis ir sitikimus. Tai teisė laisvai laikyti savo nuomonę, gauti bei skleisti informaciją ir idžias, valdžios pareigūnų netrukdomam ir nepaisant valstybės sienų.

Tačiau laisvą reikšti sitikimus ir skleisti informaciją nesuderinama su nusikalstamais veiksmais dėl tautinės, rasinės, religinės ar socialinės neapykantos, prievartos bei diskriminacijos kurstymu, melu ir dezinformacija. Pabrėžtina, kad Konstitucija nesaugo ir negina tokių asmenų gyvybių, kurios savo turiniu yra privilegijos; privilegijų gynimas ir apsauga reikšti, kad yra pažeidžiami konstituciniai asmenų lygiateisiškumo, teisingumo principai, Konstitucijoje tvirtintas darnios visuomenės imperatyvas, taigi ir konstitucinis teisinis valstybės principas.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 28 straipsnis nustato, kad, gyvendindamas savo teises ir naudodamasis savo laisvėmis, žmogus privalo laikytis Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir statymų, nevaržyti kitų žmonių teisių ir laisvių. Asmuo, gyvendindamas savo teises bei laisves, tame tarpe ir teisė laisvai reikšti savo mintis ir sitikimus, turi neperžengti jų gyvendinimo ribų, antraip bus pažeistos kito asmens teisės ir laisvės, ginamos statymo. Reikšdamas savo mintis ir sitikimus, asmuo turi užtikrinti, kad tai būtų daroma sąžiningai ir etiškai.

Pagal LR Konstitucijos 29 str. 1 d., statymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys yra lygūs. Šis principas iš esmės reiškia diskriminacijos draudimą ir be jokių išlygų reikalauja, kad tiek fiziniai, tiek juridiniai asmenys statymui būtų lygūs bei –alies teisės būtų tvirtintos pagrindinėms teisėms ir pareigoms kiekvienam asmeniui lygiai su kitais, be jokių išimčių.

Aiškindamas Konstitucijos 29 straipsnio nuostatas, Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad škonstitucinio visų asmenų lygybės principas, kurio turi būti laikomasi ir leidžiant statymus, ir juos taikant, ir vykdant teisingumą, pareigoja vienodus faktus teisiškai vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas reikšia žmogaus prigimtinę teisę būti traktuojamam vienodai su kitais, tvirtina

⁹⁹ Europos žmogaus teisių pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. 1950 m.// Valstybės žinios. 1995, Nr. 40-987.

at kad asmenys negali būti diskriminuojami arba kad jiems negali

kaip ir kitos garantuojamos laisvės, taip ir laisvė reikėti savo sitikinimus, turi savo ribojimus.

Pastebtina, kad visi ribojimai asmens teisių apsaugos srityje yra yra būtini demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti kitų asmenų teises bei laisves ir Konstitucijoje tvirtintas vertybes, taip pat konstitucijai svarbius tikslus, tačiau ribojimais nėra paneigiama teisė ir laisvė prigimtis bei ji esmė, yra laikomasi konstitucinio proporcingumo principo.

Konstitucinis Teismas beveik visuose savo nutarimuose, kuriuose buvo nagrinėjamas teisės akto konstitucingumas lygiateisiškumo principo požiūriu, pakartojo, kad konstitucinis asmenų lygybės principas savaime nepaneigia to, kad statymu gali būti nustatytas nevienodas teisinis reguliavimas tam tikrų asmenų kategorijai, esančiai skirtingose padalyse, atžvilgiu.

Švertinant tai, ar pagrįstai nustatytas skirtingas teisinis reguliavimas, būtina atsivertinti konkretias aplinkybes. Pirma, turi būti vertinti atitinkami subjektai ir objektai, kuriems taikomas skirtingas teisinis reguliavimas, teisinis padalyties skirtumai; antra, reikia atsivertinti teisės aktų suderinamumą pagal jų hierarchiją, reguliavimo apimtį ir kt.; trečia, būtina vertinti, ar teisės normos, nustatančios specialias sąlygas, atitinka teisės akto paskirtį ir tikslą. Konkreti teisės norma pagrįstumas gali būti tikinamas tais atvejais, kai visos nurodytos aplinkybės buvo atsivertintos¹⁰¹.

Ši asmens lygiateisiškumo principas atsiskleidžia ir vairiuose Konstitucijos straipsniuose (į dalyse), tvirtinančiuose tam tikras žmogaus teises ir laisves. Ties principas yra ir vienas iš Lietuvos Respublikos, kaip demokratinės teisinės valstybės, konstitucinis santvarkos pagrindas: demokratinės teisinės valstybės vienas iš svarbiausių uždavinių – ginti ir saugoti žmogaus teises ir laisves. Prigimtini žmogaus teisė ir laisvė tvirtinimas Konstitucijoje suponuoja statymų leidėjui, kitų teisėkūros subjektų pareigą leidžiant asmens ir valstybės santykius reguliuojančius teisės aktus vadovautis žmogaus teisė ir laisvė prioritetu, nustatyti pakankamas žmogaus teisė ir laisvė apsaugos ir gynimo priemones, jokia būdu – teisė ir laisvė nepažeisti ir neleisti, kad jas pažeistų kiti.

¹⁰⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas dėl I kaitės teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir statymams//Valstybės žinios. 2004, Nr. 181-6708.

¹⁰¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. lapkričio 13 d. nutarimas šD I Lietuvos Respublikos administracini teisės pakeidim kodekso 50 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai// Valstybės žinios. 1997, Nr. 104-2644.

IŠVADOS

1. Teisės principai – tai tai svarbiausi teisės esmės konkretinimo, reikimosi būdai, arba pagrindinės teisinės idėjos, vertybinės orientacijos. Teisės principai nurodo, kokio pobūdžio turėtų būti kuriamos teisės normos, sprendžiama konkreči teisinė byla, kad kiekvienu teisinio reguliavimo atveju būtų gyvendinami teisės sampratos formuluojami tikslai.
2. Teisės teorijoje skiriami bendrieji teisės principai, o bendruosius teisės principus sukonkretina papildo –akiniai, tarp–akiniai ir teisės institutų principai. Bendrieji teisės principai turi išskirtiną reikšmę – būdami bendrieji principai, jie yra ir teisės taikymo, ir teisės aiškinimo principai. Todėl teisėjai aiškindami teisę privalo jais vadovautis. Būtinybė vadovautis bendraisiais teisės principais yra pabrėžta tiek LR Konstitucinis Teismas, tiek Lietuvos Aukščiausiasis Teismas.
3. Išskiriami trys teisės principų poflymiai: teisės principai yra ne konkrečios elgesio taisyklės, o platūs, bendro pobūdžio, elgesio standartai. Teisės principai nurodo tam tikrą siekį, tikslą, vertybę. Teisės principai yra vertybiniai orientyrai formuojant, plėtojant teisę. Teisės sistemoje teisės principai atlieka svarbų vaidmenį: daro taką teisėkrai, daro taką teisės taikymui bei aiškinimui, ufpildo teisės spragas. Todėl teisės principai uftikrina teisės sistemos darnumą, jos elementų neprieštaringumą. Teismų praktikos analizė rodo, kad teismai savo sprendimuose remiasi bendraisiais teisės principais, o kartu ir Konstitucinio Teismo nutarimais, kuriuose yra analizuojamas trys principų turinys.
4. Vienas pagrindinių bendrųjų teisės principų – tai šteisinės valstybės principas. Teisinės valstybės principo esmė – teisės viešpatavimas. Teisinės valstybės principo turinį sudaro trys pagrindiniai elementai: teisinis tikrumas, teisinis aiškumas ir teisėtėlis apsauga. Trys principai papildo vienas kitą. Trys principų taikymas teismų praktikoje uftikrina teisinės valstybės principo gyvendinimą. Trys principo taikymas teismų sprendimuose – tai tarsi matas, kuriuo vertinamas teismo sprendimo pagrįstumas, teisėtumas. Todėl tiek flemesnės instancijos, tiek aukščesnės instancijos teismai priima sprendimus taikydami konstitucinį šteisinės valstybės principą.
5. Bendrasis teisės principas šteisė teisingą teismą išplaukia iš LR Konstitucijoje tvirtintos nuostatos šasmuo, kurio konstitucinės teisės ar laisvės pafleidžiamos, turi teisę kreiptis teismą. Trys principo turinys yra detalčiai atskleistas LR Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje. Principo esmę sudaro tai, kad asmens teisė kreiptis teismą – tai absoliuti asmens teisė dėl pafleist savo teisių ir laisvi kreiptis teismą, teisė, kad jo būtų išnagrinėti neaiškūs teismai, teisė, kad teismai byloje priimtą pagrįstą ir motyvuotą sprendimą, teisė apskųsti teismo sprendimą.

Principas ó tai dar vienas bendrasis teis s principas. šAsmen
leidžia ir variuose Konstitucijos straipsniuose (j dalyse),
virtinam uose tam tikras imogaus teises ir laisves. Tys principas yra ir vienas i–Lietuvos Respublikos,
kaip demokratin s teisin s valstyb s, konstitucin s santvarkos pagrind : demokratin s teisin s
valstyb s vienas i–svarbiausi ufdavini ó ginti ir saugoti –ias teises ir laisves. Tys principo elementai:
asmen lygyb statymui, asmen lygyb teismui, asmen lygyb kitoms valstyb s institucijoms ar
pareig nams.

7. Bendrieji teis s principai vaidina svarb vaidmen teism praktikoje. Ypatingai svarbus
vaidmuo tenka Konstituciniam Teismui. Neretai b tent bendrasis teis s principas, atskleistas
Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje, tampa tuo vieninteliu konstituciniu matu, kuriuo tikrinama
istatymo, kito teis s akto atitiktis Konstitucijai.

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija// Valstybės žinios 1992. Nr. 31-953.
2. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, 1950 m.//Valstybės žinios. 1995, Nr. 40-987.
3. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo statymas//Valstybės žinios. 1993, Nr. 6.

KONSTITUCINIO TEISMO AKTAI

4. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas šD 1 Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 131 straipsnio 4 dalies (2001 m. rugsėjo 11 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, d 1 Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 234 straipsnio 5 dalies (2003 m. balandžio 10 d., 2003 m. rugsėjo 16 d. redakcijos), 244 straipsnio 2 dalies (2003 m. balandžio 10 d., 2003 m. rugsėjo 16 d. redakcijos), 407 straipsnio (2003 m. birželio 19 d. redakcija), 408 straipsnio 1 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 412 straipsnio 2 ir 3 dali (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 413 straipsnio 5 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 414 straipsnio 2 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai//Valstybės žinios. 2006, Nr. 7-256.
5. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas šD 1 Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos statymo 85 straipsnio 3 dalies (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija), 139 straipsnio 2, 3 dali (2000 m. rugsėjo 19 d. red.), Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 306 straipsnio (2004 m. liepos 8 d. red.), 308 straipsnio (2006 m. birželio 1 d. red.) 2 dalies (2002 m. kovo 14 d. red.), 324 straipsnio 12, 13 dali (2002 m. kovo 14 d. red.), 377 straipsnio (2004 m. liepos 8 d. red.) 9 dalies (2002 m. kovo 14 d. red.), 448 straipsnio 7 dalies (2002 m. kovo 14 d. red.), 454 straipsnio 5, 6 dali (2002 m. kovo 14 d. red.), 460 straipsnio 4, 5 dali (2002 m. kovo 14 d. red.), Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 268 straipsnio 3 dalies (2002 m. vasario 28 d. red.), 285 straipsnio 2, 5 dali (2002 m. vasario 28 d. red.), 286 straipsnio 1 dalies (2002 m. vasario 28 d. red.), 288 straipsnio 4 dalies (2002 m. vasario 28 d. red.), 289 straipsnio 2 dalies (2002 m. vasario 28 d. red.), 303 straipsnio 2 dalies (2002 m. vasario 28 d. red.), 320 straipsnio 2 dalies (2002 m. vasario 28 d. red.), 325 straipsnio 2, 3 dali (2002 m. vasario 28 d. red.), 358 straipsnio 2, 3 dali (2002 m.

- Lietuvos Respublikos Konstitucijai, taip pat d 1 pareiškio - Seimo
ar Lietuvos Respublikos teismų statymo 119 straipsnio 2 dalies 1
punktas (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 119 straipsnio 5 dalis (2002 m. sausio 24 d.
redakcija), 120 straipsnio (2003 m. sausio 21 d. redakcija) 1 punktą (2002 m. sausio 24 d.
redakcija), Lietuvos Respublikos Prezidento 2003 m. vasario 19 d. dekretas Nr. 2067 "D 1
apygardos teismo teisių galiojimo pratęsimo", Lietuvos Respublikos Prezidento 2003 m.
birželio 18 d. dekretas Nr. 128 "D 1 apygardos teismų skyrių pirmininkų skyrimo" ta apimtimi,
kuria nustatyta, kad Vilniaus apygardos teismo teisėjas Konstantas Ramelis skiriamas –io
teismo civilinių bylų skyriaus pirmininku, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai
//Valstybės žinios. 2006, Nr. 102-3957.
6. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. gegužės 30 d. nutarimas šD 1 Lietuvos
Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų statymo atitikties LR Konstitucijai //Valstybės
žinios. 2003, Nr. 53-2361.
 7. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. birželio 6 d. nutarimas šD 1 Lietuvos
Respublikos konstitucinio teismo statymo 1 straipsnio pavadinimo "Konstitucinis teismas -
teisminė institucija" ir –io straipsnio 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai
//Valstybės žinios. 2006-06-10 Nr. 65-2400.
 8. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007-12-06 sprendimas šD 1 Konstitucinio Teismo
nutarimo nuostatą, susijusį su tradicine Lietuvoje būfny i bei religinių organizacijų statusu,
i-ai-kinimo //Valstybės žinios. 2007, Nr. 129-5426.
 9. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007-10-24 nutarimas šD 1 Lietuvos Respublikos
civilinio proceso kodekso 4, 165 straipsni (2002 m. vasario 28 d. redakcija) atitikties Lietuvos
Respublikos Konstitucijai //Valstybės žinios. 2007, Nr. 111-4549.
 10. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 24 d. nutarimas šD 1 Lietuvos
Respublikos vietos savivaldos statymo 3 straipsnio 3 dalies (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 3
straipsnio 4 dalies (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 5 straipsnio 1 dalies 2 punkto (2000 m.
spalio 12 d. redakcija), 18 straipsnio 1 dalies (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 19 straipsnio 1
dalies 2, 3, 4, 8, 15 punkt (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 21 straipsnio 1 dalies 1, 5, 7, 9, 12,
15, 16, 17, 18 punkt (2000 m. spalio 12 d. redakcija), –ios dalies 6 punkto (2000 m. spalio 12
d. ir 2001 m. rugsėjo 25 d. redakcijos) ir –ios dalies 14 punkto (2000 m. spalio 12 d. ir 2001 m.
lapkričio 8 d. redakcijos), taip pat d 1 Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnio
pakeitimo statymo taikymo tvarkos konstitucinio statymo, Lietuvos Respublikos Konstitucijos
119 straipsnio pakeitimo statymo taikymo tvarkos konstitucinio statymo rašymo

11. LR Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas šD 1 LR Operatyvinės veiklos statymo ir LR Baudfiamojo proceso statymo nuostat atitikimo LR Konstitucijai //Valstybės finans. 2000, Nr. 39-1105.
12. LR Konstitucinio Teismo 1994 m. vasario 14 d. nutarimas šD 1 Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodekso 53 straipsnio ir Lietuvos Respublikos Prokuratūros statymo 21 straipsnio treiosios dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai //Valstybės finans. 1994, Nr.13-221.
13. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. gegužės 11 d. nutarimas šD 1 Lietuvos Respublikos Seimo statuto 259 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai //Valstybės finans. 1999, Nr. 42-1345.
14. LR Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas šD 1 Lietuvos Respublikos administracinio bylinės teisenos statymo 85 straipsnio 3 dalies (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija), 139 straipsnio 2, 3 dali (2000 m. rugsėjo 19 d. red.), Lietuvos Respublikos baudfiamojo proceso kodekso 306 straipsnio (2004 m. liepos 8 d. red.), 308 straipsnio (2006 m. birželio 1 d. red.) 2 dalies (2002 m. kovo 14 d. red.), 324 straipsnio 12, 13 dali (2002 m. kovo 14 d. red.), 377 straipsnio (2004 m. liepos 8 d. red.) 9 dalies (2002 m. kovo 14 d. red.), 448 straipsnio 7 dalies (2002 m. kovo 14 d. red.), 454 straipsnio 5, 6 dali (2002 m. kovo 14 d. red.), 460 straipsnio 4, 5 dali (2002 m. kovo 14 d. red.), Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 268 straipsnio 3 dalies (2002 m. vasario 28 d. red.), 285 straipsnio 2, 5 dali (2002 m. vasario 28 d. red.), 286 straipsnio 1 dalies (2002 m. vasario 28 d. red.), 288 straipsnio 4 dalies (2002 m. vasario 28 d. red.), 289 straipsnio 2 dalies (2002 m. vasario 28 d. red.), 303 straipsnio 2 dalies (2002 m. vasario 28 d. red.), 320 straipsnio 2 dalies (2002 m. vasario 28 d. red.), 325 straipsnio 2, 3 dali (2002 m. vasario 28 d. red.), 358 straipsnio 2, 3 dali (2002 m. vasario 28 d. red.) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, taip pat dėl pareikšto - Seimo narių grupės prašymo ištirti, ar Lietuvos Respublikos teismų statymo 119 straipsnio 2 dalies 1 punktas (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 119 straipsnio 5 dalis (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 120 straipsnio (2003 m. sausio 21 d. redakcija) 1 punktas (2002 m. sausio 24 d. redakcija), Lietuvos Respublikos Prezidento 2003 m. vasario 19 d. dekretas Nr. 2067 "Dėl apygardos teismo teisėjų galiojimų pratimo", Lietuvos Respublikos Prezidento 2003 m. birželio 18 d. dekretas Nr. 128 "Dėl apygardos teismų skyrių pirmininkų skyrimo" ta apimtimi, kuria nustatyta, kad Vilniaus apygardos teismo teisėjas Konstantas Ramelis skiriamas šio teismo civilinio bylinės skyriaus

- Lietuvos Respublikos Konstitucijai //Valstybės žinios. 2006, Nr. 7-254.
15. LR Konstitucinio Teismo 1999 m. vasario 5 d. nutarimas šD 1 Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 255 straipsnio 4 ir 5 dali , 256 straipsnio 4 dalies, 260 straipsnio 4 dalies, 280 straipsnio 1, 2 ir 6 dali atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai //Valstybės žinios. 1999, Nr. 15-402.
16. LR Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 21 d. nutarimas oD 1 Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės statymo 18 straipsnio 8 dalies (2004 m. kovo 9 d. redakcija), 34 straipsnio 17 dalies (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos), 41 straipsnio (2004 m. kovo 9 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, d 1 Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. 618 "D 1 Didmeninės ir mažmeninės prekybos alkoholio produktais licencijavimo taisyklės ir Mažmeninės prekybos alkoholiniais gėrimais prekybos ir viešojo maitinimo mone taisyklės patvirtinimo" patvirtint Didmeninės ir mažmeninės prekybos alkoholio produktais licencijavimo taisyklės 28.5, 51.5 punkt (2004 m. gegužės 20 d. redakcija), 51 punkto (2004 m. gegužės 20 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ //Valstybės žinios. 2008, Nr. 10-349.
17. LR Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas šD 1 Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 131 straipsnio 4 dalies (2001 m. rugsėjo 11 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, d 1 Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 234 straipsnio 5 dalies (2003 m. balandžio 10 d., 2003 m. rugsėjo 16 d. redakcijos), 244 straipsnio 2 dalies (2003 m. balandžio 10 d., 2003 m. rugsėjo 16 d. redakcijos), 407 straipsnio (2003 m. birželio 19 d. redakcija), 408 straipsnio 1 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 412 straipsnio 2 ir 3 dali (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 413 straipsnio 5 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 414 straipsnio 2 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai //Valstybės žinios. 2006, Nr. 7-254.
18. LR Konstitucinio Teismo 2003 m. lapkričio 17 d. nutarimas šD 1 Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo statymo 5 straipsnio 2 dalies, 27(1) straipsnio, 29 straipsnio 7 dalies (2002 m. spalio 8 d. redakcija) 4 punkto, 56 straipsnio 2 dalies (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 1 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir d 1 Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. rugsėjo 3 d. nutarimo Nr. 1073 "D 1 mokesčių bazės netiesioginio nustatymo" 2 punkto, taip pat –uo Vyriausybės nutarimu patvirtint mokesčių bazės netiesioginio nustatymo metod skyriaus "Mokesčių bazės netiesioginio nustatymo atvejai" ir

- etiesioginio nustatymo metodai" atitikties Lietuvos Respublikos ... ios. 2003, Nr. 109-4887.
19. LR Konstitucinio Teismo 2001 m. liepos 12 d. nutarimas šD 1 Lietuvos Respublikos valstybės politikos, teisės ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo statymo 4 straipsnio 1 ir 2 dalių, 5 straipsnio 1 ir 3 dalių, 7 straipsnio 3 dalies 1 punkto, 4, 5 ir 6 dalių, –io statymo priedo II skirsnio, Lietuvos Respublikos 2000 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo statymo 6 priedo, Lietuvos Respublikos 2000 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo statymo pakeitimo statymo 9 straipsnio, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. lapkričio 29 d. nutarimo Nr. 499 "Dėl valstybinės valdžios, valstybės valdymo ir teisėsaugos organų vadovų bei kitų pareigūnų laikinos bandomosios darbo apmokėjimo tvarkos", Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. birželio 24 d. nutarimo Nr. 666 "Dėl Lietuvos Respublikos teismų teisėjų, prokuratūros sistemos ir Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento pareigūnų bei kitų darbuotojų darbo apmokėjimo", Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gruodžio 28 d. nutarimo Nr. 1494 "Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. birželio 30 d. nutarimo Nr. 689 "Dėl teisėtvarkos, teisėsaugos ir kontrolės institucijų vadovaujančių pareigūnų ir valdininkų darbo apmokėjimo" dalinio pakeitimo" atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai //Valstybės žinios. 2001, Nr. 62-2276.
20. LR Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas šD 1 kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir statymams //Valstybės žinios. 2004, Nr. 186.
21. LR Konstitucinio Teismo 2003 m. kovo 17 d. nutarimas šD 1 Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių "Bitingas nafta", "Mafleiki nafta" ir "Naftotiekis" reorganizavimo statymo 3 straipsnio 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai //Valstybės žinios. 2003, Nr. 27-1098.
22. LR Konstitucinio Teismo 2009 m. rugsėjo 2 d. nutarimas šD 1 Lietuvos Respublikos Valstybinio socialinio draudimo pensijų statymo 30 straipsnio (2005 m. gegužės 19 d. redakcija), 32 straipsnio 4 dalies (2005 m. gegužės 19 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai //Valstybės žinios. 2009, Nr. 106-4434.
23. LR Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos Organizuoto nusikalstamumo ufkardymo statymo 3 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija), 4 straipsnio (2001 m. birželio 26 d., 2003 m. balandžio 3 d. redakcijos), 6

- 26 Dd redakcija) 3 dalies ir 8 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai//Valstybės žinioms. 2001, Nr. 1-7.
24. LR Konstitucinio Teismo 2000 m. birželio 30 d. nutarimas šD 1 Lietuvos Respublikos įstatymo, padarytos neteisėtai kvotos, tardymo, prokuratūros ir teismo veiksmais, atlyginimo statymo 3 straipsnio 1 dalies ir 4 straipsnio 1 dalies 1 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai//Valstybės žinioms. 2000, Nr.54-1587.
25. LR Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 21 d. nutarimas oD 1 Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės statymo 18 straipsnio 8 dalies (2004 m. kovo 9 d. redakcija), 34 straipsnio 17 dalies (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos), 41 straipsnio (2004 m. kovo 9 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, d 1 Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. 618 "D 1 Didmeninės ir mažmeninės prekybos alkoholio produktais licencijavimo taisyklės ir Mažmeninės prekybos alkoholiniais gėrimais prekybos ir viešojo maitinimo moneis taisyklės patvirtinimo" patvirtint Didmeninės ir mažmeninės prekybos alkoholio produktais licencijavimo taisyklės 28.5, 51.5 punkt (2004 m. gegužės 20 d. redakcija), 51 punkto (2004 m. gegužės 20 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“//Valstybės žinioms. 2008 -01-24, Nr. 10-349.
26. LR Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas šD 1 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo statymo 62 straipsnio 1 dalies 2 punkto, 69 straipsnio 4 dalies (1996 m. liepos 11 d. redakcija), Lietuvos Respublikos teismų statymo 11 straipsnio 3 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 96 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai//Valstybės žinioms. 2006, Nr. 36-1262.
27. LR Konstitucinio Teismo 2003 m. kovo 7 d. nutarimas šD 1 Lietuvos Respublikos statymo "D 1 piliečių nuosavybės teisių likus nekilnojamajam turtui atstatymo tvarkos ir sąlygų" 14 straipsnio (1993 m. sausio 12 d. redakcija), Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių likus nekilnojamajam turtui atkūrimo statymo 2 straipsnio 1 dalies bei –ios dalies 5 punkto, 15, 20 ir 21 straipsniai (2002 m. sausio 15 d. redakcija), Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių likus nekilnojamajam turtui atkūrimo statymo 15 straipsnio 1 dalies 2, 4, 5 ir 6 punkt , –io straipsnio 2 ir 4 dali , 16 straipsnio 10 dalies, 20 straipsnio (2002 m. spalio 29 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir d 1 Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. sausio 17 d. nutarimo Nr. 27 "D 1 gyvenamajam namui, būtinai valstybės reikmėms, įsigijimo" atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai//Valstybės žinioms. 2003, Nr. 24-1004.

- 2001 m. spalio 5 d. nutarimas šD 1 Lietuvos Respublikos m kodekso 269 straipsnio 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai//Valstyb s flnios. 2001, Nr. 85-2977.
29. LR Konstitucinio Teismo 2005 m. lapkri io 12 d. nutarimas šD 1 Lietuvos Respublikos administracini teis s pafleidim kodekso163(2) straipsnio (2002 m. liepos 5 d. redakcija) 5 dalies ir –io straipsnio (2003 m. liepos 4 d. redakcija) 6 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai//Valstyb s flnios. 2005, Nr. 134-4819.
30. LR Konstitucinio Teismo 2001 m. gruodflio 18 d. nutarimas šD 1 biudffletini staig ir organizacij darbuotoj darbo apmok jimo s lyg dalinio pakeitimoõ 6 ir 7.2 punkt atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai//Valstyb s flnios. 2001 Nr. 107-3885.
31. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. gruodflio 9 d. nutarimas šD 1 Lietuvos Respublikos baudffiamojo kodekso 105 straipsnio sankcijoje numatytos mirties bausm s atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai//Valstyb s flnios. 1998 Nr. 109-3004.
32. LR Konstitucinio Teismo 2000 m. birffelio 30 d. nutarimas šD 1 Lietuvos Respublikos flalos, padarytos neteis tais kvotos, tardymo, prokurat ros ir teismo veiksmiais, atlyginimo statymo 3 straipsnio 1 dalies ir 4 straipsnio 1 dalies 1 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai//Valstyb s flnios. 2000 ,Nr.54-1587.
33. LR Konstitucinio Teismo 1996 m. balandflio 18 d. nutarimas šD 1 Lietuvos Respublikos Komercini bank statymo 37 straipsnio pirmosios dalies 7 punkto, 39 straipsnio, 40 straipsnio pirmosios bei antrosios dali , 45 straipsnio ir 46 straipsnio antrosios bei tre iosios dali atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai//Valstyb s flnios. 1996, Nr. 36-915.
34. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodflio 13 d. nutarimas õD 1 kai kuri teis s akt , kuriais reguliuojami valstyb s tarnybos ir su ja susij santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir statymamsõ//Valstyb s flnios. 2004, Nr. 181-6708.
35. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. lapkri io 13 d. nutarimas šD 1 Lietuvos Respublikos administracini teis s pafleidim kodekso 50 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai// Valstyb s flnios. 1997, Nr. 104-2644.

TEISMŲ PRAKTIKA

36. Lietuvos Respublikos Auk– iausiojo Teismo nutartis. 2002 m. sausio 21 d. civ.b. Nr.3k-3-146/2002.
37. Lietuvos Respublikos Auk– iausiojo Teismo nutartis. 2000 m. vasario 21 d. civ.b. Nr. 3K-3-231/2000.

- iausiojo Teismo nutartis. 2006 m. gruodžio 29 d. civ b. Nr. 3K-3-472/2003.
39. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civ.byloje Nr.3K-3-472/2003.
40. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civ.byloje Nr. 3K-183/98.
41. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civ.byloje Nr.3K-3-519/2001.
42. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civ.byloje Nr. 3K-3-108/99.
43. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudf.byloje Nr. 2K-7-45/2007.
44. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civ.byloje Nr. 3K-7-5/2007.
45. Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo 2008 m. rugsėjo 19 d. nutartis Nr. A⁶³ ó 1586/2008.
46. Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo nutartis byloje Nr. A⁶-1139/2006.
47. Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo nutartis byloje AS-261-134/2009.
48. Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo 2009 m. birželio 29 d. nutartis byloje Nr. N-756-26/2009.
49. Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo 2008 m. lapkričio 21 d. nutartis byloje Nr. A-756-1602/2008.

SPECIALIOJI LITERATŪRA

50. Andriukevičius A., Bakševičienė R. ir kt. Namų advokatas.-Vilnius: V Teisinis informacijos centras, 2002.
51. Baranauskas E., Kirilienė J., Pakalniškis V. Civilinė teisė. Bendroji dalis. ó Vilnius. Mykolo Romerio Universitetas. 2007.
52. Birmontienė T., Jarašiūnas E., Kuris E. Lietuvos Konstitucinė teisė. - Vilnius. Mykolo Romerio Universitetas. 2002.
53. Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. ó Vilnius. Justitia. 2001.
54. Dabartinė lietuvių kalbos fodynas/Lietuvių kalbos institutas. Redaktorių kolegija: S.Keinys ir kt.Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000.
55. Lietuvos Respublikos Darbo kodekso komentaras. I-II dalis. ó Vilnius. Justitia. 2003.
56. Jankauskas K. Teisės principų samprata ir jos tvirtinimas konstitucinėje jurisprudencijoje. Daktaro disertacija. V. 2005.

- ir statymas. Kelios interpretavimo problemos// Baltijos ir
ncija "Konstitucijos ai-kinimas ir tiesioginis taikymas", Vilnius,
58. K ris E. Konstitucini princip pl tojimas konstitucin je jurisprudencijoje. óVilnius 2002.
 59. K ris E. Koordinaciniai ir determinaciniai konstituciniai principai (1) //Jurisprudencija, 2002, t. 26(18).
 60. K ris E. Lietuvos Respublikos Konstitucijos principai//Lietuvos konstitucin teis .-Vilnius: LTU. 2001.
 61. K ris E. Teismo precedentas kaip teis s –altinis Lietuvoje: oficiali konstitucin doktrina, teisinio m stymo stereotipai ir kontrargumentai// Jurisprudencija 2009, 2 (116).
 62. K ris E. H.L.A. Hartas. Teis s samprata.Vilnius. Pradai, 1997.
 63. Lapinskas K. Teis s –altiniai ir konstitucin s prieffi ros baigiamieji aktai// Konferencijos medffiaga. 1998 m. rugs jo 9-10 d. Vilnius. LR Konstitucinis Teismas, 2000.
 64. Mikel nas V., Mikel nien D. Teismo procesas: teis s ai-kinimo ir taikymo aspektai. Vilnius, Justitia. 1999.
 65. Nork nas A. S ffiningumo principo gyvendinimas. Juristprudencija. 2003, t. 42 (34) .
 66. Vai-vila A. Teis s teorija.-Vilnius: Justitia, 2000.
 67. Vai-vila A. Teisin s valstyb s koncepcija Lietuvoje. Vilnius 2000.
 68. Alekseev S.S. Ob- aja teorija pravo. T.2. Moskva. Juridi eskaja literatura. 1982.
 69. Alexy R. On the Structure of Legal Principles. Ratio Juris.-Volume 13, Issue 3, Date: September 2000.
 70. Avila H. Theory of legal principles. Springer, 2007.
 71. Muniz Toubes-J.R. Legal principles and legal theory//Ratio Juris. Vol.10 No.3 September 1997.
 72. Dworkin R. Rimtas poffi ris teises/ Lietuvos ra-ytoj s jungos leidykla, 2004.
 73. M.N.Mar enko. Ob- eja teorija gosudarstva i prava.- Moskva: Norma, 2007.
 74. J.P.du Plessis. The creation of legal principle.
<http://www.romanlegaltradition.org/contents/2008/RLT4-DUPLESSIS.PDF>
 75. E.B.Skurko. Principi prava: monografija.-M. 2008.

SANTRAUKA

Šiame darbe nagrinėjama tema – Teisės principų taikymas Lietuvos teismų praktikoje.

Pagrindinis šios vokos tikslas: teisės principai, teisės aiškinimas, teisinis valstybės principas, teisėtis, teisingas teismas, asmenų lygiatėsiškumas.

Darbe atskleidžiama teisės principų samprata, pateikiama teisės principų klasifikacija, rūšys, išskiriamos teisės principų funkcijos bei taikymo ypatumai.

Teisės principai – tai pagrindinis teisinis idėjose, vertybinis orientacijos. Teisės principų esmė atskleidžiama per teismų sprendimus. Teisės principai nurodo, kokio pobūdžio turėtų būti kuriamos teisės normos, sprendžiama konkrečiai teisinė byla, kad kiekvienu teisinio reguliavimo atveju būtų gyvendinami teisės sampratos formuluojami tikslai.

Pagrindinis dėmės šiuo darbe skiriamas bendriesiems teisės principams, tvirtintiems konstitucijoje. Tai šteisinis valstybės principas, šteisingas teismas, šasmenų lygiatėsiškumo principai. Šteisinis valstybės principo esmė – teisės viešpatavimas. Šteis kreiptis teismas – tai absoliuti asmens teisė išpildyti savo teisi ir laisvi kreiptis teismu, teisė, kad jo būtų išnagrinėti nealikalas teismas, teisė, kad teismas byloje priimtų pagrįstą ir motyvuotą sprendimą, teisė apskųsti teismo sprendimą. Šasmenų lygiatėsiškumo principas yra ir vienas iš Lietuvos Respublikos, kaip demokratinės teisinės valstybės, konstitucinis santvarkos pagrindas: demokratinė teisinė valstybė yra vienas iš svarbiausių uždavinių – ginti ir saugoti žmogaus teises ir laisves.

Teismų praktikos analizė rodo, kad teismai savo sprendimuose dažnai taiko bendruosius teisės principus. Teisės principų taikymas teismų praktikoje uftikrina vienodą teisės aiškinimą, teisės sistemos darnumą, jos elementų neprieštarumą.

SUMMARY

This master paper deals with the theme of application of the principles of law in Lithuanian court practice.

Keywords: principles of law, the rule of law, interpretation of law, right to fair trial, the principle of Equality of Persons.

The concept of the principles of law is given as well as the classification and types of the principles. Besides, functions of the principles of law and application peculiarities are distinguished.

The principles of law are the fundamental legal ideas, values to be followed. The essence of the principles of law is disclosed through the court decisions. The principles of law indicate the nature of legal rules to be created and how a particular legal case is to be decided, so that in each case of legal regulation objectives formulated by legal concepts would be implemented.

The common principles of law embedded in the constitution are given the primary attention in this work. The rule of law principle, rights to fair trial and principles of equality. The essence of the Rule of Law principle is the domination of law. Right of access to courts is the absolute right of a person to address the court for violated rights and freedom, the right to have one's case decided in an unbiased court, the right to have a just and motivated decision, the right to appeal the verdict.

The principle of Equality of Persons is one of the foundations of the constitutional system of the Republic of Lithuania as a democratic legal state. One of the main tasks of the legal state is to protect and defend these rights and freedoms.

The analysis of the court practice shows that courts often apply the common principles of law in their decisions. Application of the principles of law in law practice guarantees uniform interpretation of law, consistency of the system of law and consistency of its elements.